

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Երեքշաբթի 1 Յունուար 2019 - Թիւ 7

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ոստանապիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին էջ	1
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն	2
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն	4
Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարան	6
Կիլիկիայ	9
Կրթութիւն եւ գիտութիւն - Պատմական	10
Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայրութեան ձայնը 13	
Պետական փաստաթուղթեր	16
Վերջին էջ	19

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Երեքշաբթի 1 Յունուար 2019 - Թիւ 7

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱԴԵՊ

Արեւմտեան Հայաստանի, տարագիր Սփիւռքի եւ թէ գրաւեալ հողերուն վրայ ապրող Հայութիւնը,
պատմութեան մէջ

առաջին անգամ ըլլալով՝ միասնաբար ընտրեցին իրենց ազգային իրաւաքաղաքական ներկայացուցիչները

**ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
2019-2023 ԽՈՐՀՐՏԱՐԱՆԸ**

Դէպի յառաջիադացք՝

Առանց շտապողականութեան բայց ինքնավստահ քայլերով

ՄԵԹՐ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Արեւմտահայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող պետութիւնը կը շարունակէ իր վերականգնումի խիզախ առաջադրանքի իրականացումը 2024-ի տարիներէն սկսած: Իր Ազգային Ժողովի երկրորդ ընտրութիւնները արձանագրեցին երկու նշանակալից յառաջիադացքներ: Ազգային Ժողովի պատգամաւորներու թիւը բարձրացնելով՝ 64-էն 77-ի... եւ քուէարկող քաղաքացիներու թիւը բարձրացնելով՝ 18 հազարէն 28,000-ի: 2014 թուին քաղաքացիներու թիւը միայն 18 հազար էր, 2018-ին այդ թիւը աւելցած է 10 հազարով, ինչ որ 2024-ի յառաջիադացք մըն է, բոլոր չափանիշերով, ամէն տարի քաղաքացիներու թիւը բարձրացնելով 2,000-ով, հակառակ աւանդական բոլոր կուսակցութիւններու ձեռնպահութեան, որ կը շարունակուի անարդարանալի եւ անհասկնալի կերպով, ինչ որ կը նշանակէ թէ աւանդական կուսակցութիւններու ազդեցութենէն դուրս գտնուող Տա-րագիր Արեւմտահայութիւնը սկսած է շար-ժիլ իւրովի, եւ այս հատուածը Տարագիր Արեւմտահայութեան կը ներկայացնէ Տա-րագիր Արեւմտահայութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, որ պիտի շարունակէ **ազատօրէն գիտնորագրուելով**՝ բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող պետութեան, քանի որ յուսախաբ եղած է աւանդական կուսակցութիւններու տեղեկայի՜ն ու ձեռնպահութենէն եւ կրաւորականութենէն, եպերի

պաշտօնաթողութենէն եւ դժուար այլ սրբազան պայքարէն փախուստէն եւ դասալքութենէն:

Բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող պետութեան 28 հազար գրանցուած քաղաքացիներուն 70%-ը (20,000) մասնակցած են քուէարկութեան, ինչ որ մեծապէս յուսադրիչ երեւոյթ մըն է, քանի որ կը գերազանցէ կայացած տնտեսական պետութիւններու քաղաքացիներուն մասնակցութեան առաւելագոյն տոկոսները:

Ամենէն ուրախանալի եւ նշանակալից իրողութիւնը այն է, որ այս քուէարկութեան մասնակիցներուն շատ կարելիոր մէկ տոկոսը հանդիսացած են բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի 13 քաղաքներէ գրանցուած քաղաքացիները, կազմելով քուէարկութեան 17 տոկոսը, որոնք կ'ապրին տակաւին՝ Կարսի, Պիթլիսի, Վանի, Սեբաստիոյ, Տիգրանակերտի, Համզէնի, Էրզրումի, Տրապիզոնի, Ջալալաբէ, Կիլիկիայի եւ՝ ապահովական մտահոգութեամբ չբացայայտուած 3 այլ քաղաքներու մէջ: Այս հանգամանքը մեծագոյն յաջողութիւնն է այս երկրորդ ընտրութեան, երբ շարժիլ սկսած է նաեւ բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի հայութիւնը եւ ընտրեալ 77 պատգամաւորներուն 13-ը կը ներկայացնեն բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի 13 քաղաքները... Ազգային Ժողովին 17%-ը:

Բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող պետութեան Ազգային Ժողովի այս երկրորդ ընտրութեան առիթով կազմուած Եր ընտրայացնել կեդրոնական յանձնաժողով 12 անձերէ՝ Արեւելեան Հայաստանէն, Արեւմտեան Հայաստանէն, Ռուսաստանէն, Ֆրանսայէն, ԱՄՆ-էն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Գերմանիայէն եւ Ջալալաբէն:

Ընտրութեանց մասին տեղեկացուած էին 125,000 արեւմտահայեր 128 երկիրներու մէջ: Ընտրութիւններու գործընթացը սկսած է 17 Դեկտեմբեր 2017 թուականէն, իսկ

ընտրութիւնները տեղի ունեցան 2018 թուականի 22 Նոյեմբերէն մինչեւ 30-ը, իսկ հաշուարկը աւարտած է 9 Դեկտեմբեր 2018 թուին ընտրական կեդրոնական յանձնախումբին կողմէ: Ազգային Ժողովի 77 պատգամաւորները կը ներկայացնեն 16 երկիրներ՝ Արեւմտեան Հայաստան, Չուի-ցերիա, Արեւելեան Հայաստան, Հոլանտա, Ջալալաբէ, Լիբանան, Սուրիա, Ռուսաստան, Ֆրանսա, ԱՄՆ, Գերմանիա, Շուէտ, Արժան-դին, Գանատա, Կիպրոս եւ Յունաստան: Պատգամաւորներու թիւը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի՝ զօրացնելու համար Ազգային Ժողովի **ներկայացուցչական** հանգամանքը: Որովհետեւ՝ Միջազգային Հանրային իրաւունքը ժողովուրդի մը հո-դային դատը հետապնդող կազմակերպութենէն կը պահանջէ ըլլալ՝ այդ ժողովուրդին **կեդրոնական, ներկայացուցչական** (ընտրովի) եւ **միակ լիազօր** կառոյցը, այլապէս՝ այդ կազմակերպութեան չի տար՝ **միջազգային իրաւական անձնաւորութիւն** (personne juridique internationale) եւ հետեւաբար անոր չի տար նաեւ՝ Միջազգային Հանրութեան Իրաւնքի **ենթակայի** (sujet) կարգավիճակ, եւ զայդ լսելի եւ ընդունելի (recevable) չի համարեր, միջազգային ատենաներու առջեւ:

Տարագիր Արեւմտահայութեան կողմէ **ընտրուած** կառոյցը միայն՝ կրնայ **իրաւակաւ-նօրէն** լիազօրուած ըլլալ՝ **ներկայացնելու** Արեւմտահայութիւնը եւ պահանջելու՝ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրումը, միջազգային ատենաներէ, եթէ՝ դառնայ կեդրոնական, այսինքն **միակ լիազօր** կառոյցը Տարագիր Արեւմտահայութեան, եւ ուրեմն, քուէարկողներու թիւին բարձրագոյնը կը զօրացնէ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող պետութեան այս **ներկայացուցչական** հանգամանքն ու լիազօրութիւնը: Հետեւաբար, ամէն գիտակից, յանձնառու եւ հայրենասէր արեւմտահայու սրբազան պարտականութիւնն է՝ քաղաքացին դառնալ այս պետու-

Արեւմտեան Հայաստանի

2019

Նախագահական Մաղթանքները

Տիկնայք, Պարոնայք, Յարգելի Հայրենակիցներ,

Յնուեւոյժ ազգային եւ միջազգային հետեւեալ հանգամանքներուն վրայ

ա) Մեր կարոյցի դէմ կատարուած սադրանքներուն եւ յեղաշրջման փորձերու փաստերուն դիմաց մեր պետական համակարգի կայունութեան,
բ) Մեր հայրենիքի Թիւրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած ըլլալը եւ Միջին Արեւելքի տարածքին այսօր չյայտարարուած պատերազմի կարգավիճակի ազդեցութիւնը մեր ժողովուրդի գոյութեան,
գ) Արեւմտեան Հայաստանի Հայ ժողովուրդի դէմ կատարուած ցեղասպանութեան, եւ իր որպէս հայ ապրելու իրաւունքի ժխտողականութեան շարունակականութեան, այն աստիճան, որ նոյնիսկ մեզ մահուան դատապարտեցին,
դ) Մեր հայրենակիցներուն աշխարհի չորս կողմերը ցրուած ըլլալուն,

Կ'ուզեմ որ վստահ ըլլաք, մեր դիրքերը պարզ են եւ պինդ, Հայ ժողովուրդի միասնականութեամբ՝ այս բոլոր յանցագործութիւնները կ'ունենան համարժէք պատասխանը:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ինչպէս ընդունուած է ամեն տարի, թոյլ տուէք ինծի, որ Հայ ժողովուրդին եւ մեր բոլոր քաղաքացիներուն մաղթեմ յաջողութիւն, կամք եւ կորով, յանուն մեր իրաւունքներուն եւ հայրենատիրութեան, պահանջատիրութեան խնդրի արդարացի լուծման, հիմք ընդունելով այն փաստը, որ մենք բնիկ ազգ ենք, ժողովուրդ ենք մեր հայրենիքի, նաեւ այսպիսի փաստը,

2018 թ.-ի 12 Յունուարին - Նշեցինք -Ռուսական իռչակագիրի հարիւրամեակը, որով ճանչցուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի հայութեան ինքնորոշման իրաւունքը, մինչեւ անոր անկախութեան հասնիլը, հաստատուած 29 Դեկտեմբեր 1917 թ.-ին (11 Յունուար 1918 թ.-ին):

2018թ.-ի 19 Յունուարին Նշեցինք Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Անկախութեան 98-րդ տարեդարձը:

2018թ.-ի 01 Փետրուարին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորական ընտրութիւններուն համար գրանցեցինք առաջին թեկնածուն:

2018 թ.-ի 04 Փետրուարին Նշեցինք Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան ստեղծման 7-րդ տարեդարձը:

2018թ.-ի Մարտ 19-Էն 21-ը Նշեցինք Արեւելեան եւ Հայկական Լեզիոնի ստեղծման հարիւրամեակը, ի յիշատակ՝ հայ կամաւորներուն որ իսկան պատուոյ դաշտին վրայ, եւ Նշեցինք Արեւմտեան Հայաստանի Հայոց Նոր տարին:

2018 թ.-ի 24 Ապրիլին Նշեցինք, 1894-Էն միջեւ 1923 թ. Արեւմտեան Հայաստանի գրաւուած տարածքներէն ներս բնիկ հայ ժողովուրդին դէմ թրջական երեք յաջորդական կառավարութիւններուն կողմէ իրագործուած Ցեղասպանութեան յիշատակը:

2018 թ.-ի 24 Մայիսին Նշեցինք Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորման 5-րդ տարեդարձը:

2018թ.-ի 24 Յունիսին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը Նշեց Սեւրի Դաշնագիրն իր կողմէ վաւերացնելու 2-րդ տարեդարձը:

2018թ.-ի 13 Յուլիսին Մասնակցեցանք Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ) Համագումարին՝ Բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներուն վերաբերեալ:

2018 թ.-ի 4 Օգոստոսին Նշեցինք Կիլիկիոյ Անկախութեան

Յայտարարութեան 98-րդ տարեդարձը:

2018 թ.-ի 4 Օգոստոսին Նշեցինք Կիլիկիոյ Հայերու Ազգային Խորհուրդի վերահիմնադրման առաջին տարեդարձը:

2018 թ.-ի 10 Օգոստոսին Նշեցինք Սեւրի Դաշնագիրի ստորագրութեան 98-րդ տարեդարձը:

2018 թ.-ի 05 Սեպտեմբերին Յարգանքի տուրք մատուցեցինք Անահիտ Ժաննին Արքայազնուհիին

2018թ.-ի 05 Հոկտեմբերին որոշում առինք, որ Արեւմտեան Հայաստանի Ֆուտբոլի ազգային հաւաքականը 2019 թ.-ի Յունիսին մասնակցի Արցախի մէջ կայանալիք Եւրոպայի գաւաթի մրցաշարին:

2018 թ.-ի 06 Հոկտեմբերին Նախագահական 2018.10.30 թուակիր Թիւ 49 Հրամանագիրով Հաստատեցինք - Շահնուր Վաղինակի Ազնաւորեանը (Շառլ Ազնաւորը) որպէս Հայաստանի համար «Արդարադատ գործիչ» պատուելու Օրէնքը:

2018 թ.-ի 19 Հոկտեմբերին Ներկայացուցինք Արեւմտեան Հայաստանի դիրքորոշումը Արցախի հարցին:

2018 թ.-ի 02 Նոյեմբերին Նախագահական 2018.10.30 թուակիր Թիւ 50 Հրամանագիրով Հաստատեցինք - Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահական Խորհուրդի կազմէն ներս կատարուած փոփոխութիւնը, որով Ազգային Անվտանգութեան Խորհուրդի քարտուղարի պաշտօն աւելցաւ:

2018 թ.-ի 11 Նոյեմբերին Յարգանքի տուրք մատուցեցինք հայ ժողովուրդի մեծագոյն գաւակներ Պօղոս Նուպար-Փաշայի եւ Անդրանիկ Օզանեանի յիշատակին՝ Փարիզի Պեր Լա Շէզ գերեզմանատան մէջ գտնուող անոնց շիրիմներուն առջեւ:

Այցը կայացաւ Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտի 100-ամեակի միջոցառումներուն առիթով:

2018թ.-ի 22 Նոյեմբերին Կազմակերպեցինք Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) օրենսդիր մարմին պատգամաւորներու ընտրութիւնները եւ **Նշեցինք** ԱՄՆ-ի Նախագահ Վուլթո Ռիլիսոնի իրաւարար Վճիռի 98-րդ տարեդարձը:

2018 թ.-ի 28 Նոյեմբերին Նշեցինք Արեւելքի լեզոնի կողմէն Կիլիկիոյ ազատագրութեան 100-րդ տարեդարձը:

2018 թ.-ի 30 Նոյեմբերին Նախագահական 2018.11.30 թուակիր Թիւ 51 Հրամանագիրով՝ Հաստատեցինք Արեւմտեան Հայաստանի օրենսդրական մարմինի պատգամաւորներու ընտրութիւններուն արդիւնքները իրապարակելու որոշումը, եւ ընդունեցինք կազմակերպել Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) Երկրորդ գումարման Առաջին նստաշրջանը:

2018 թ.-ի 17 Դեկտեմբերին մեր ուղերձը՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի 14-րդ տարեդարձին առիթով, ուր յիշեցուցինք, որ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան համապատասխան՝ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը պետական մարմիններու քաղաքական բաժինն է:

2018 թ.-ի 28 Դեկտեմբերին Հաստատեցինք Նախագահական 2018.12.28 թուակիր Թիւ 52 – Հրամանագիրով - Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուոյ Լեզիոնի՝ այսինքն Պատուոյ Չօրագունի Շքանշանը, որպէս պետական պատուաւոր պարգեւ:

Թող 2019 թուականը ըլլայ արդար եւ իմաստալից տարի:

Միասին 2019 թուականին մեր ամենօրեայ աշխատանքներուն զուգահեռ պիտի ունենանք կարենոր հանդիպումներ, նաեւ պիտի Նշենք Արեւմտեան Հայաստանի պետութեան հարիւրամեակը՝ Վերսալի խաղաղութեան Համաժողովի հարիւրամեակին հետ:

Թույլ տուէք որ, շնորհաւորեմ Հայրենիքի մէջ եւ Հայրենիքէն դուրս ապրող մեր հայրենակիցներու Նոր Տարին:

Կը Մաղթեմ Արեւմտեան Հայաստանի պաշտպանական ուժերուն, Միջին արեւելքի հայերուն եւ այլ բնիկ ժողովուրդներուն եւ փոքրամասնութիւն-երուն (Յոյներուն, Ասորիներուն, Եզդիներուն, Ալեւիներուն եւ Զրոգերուն) ուժեղ դիմադրութիւն միջեւ խաղաղութիւն, շուտով նորէն կը միանանք մեր հայրե-նիքին վրայ:

Մենք ամեն ինչ կ'ընենք, որպէսզի 2019-թուականը ըլլայ վճռական և դրական փոփոխութիւններու տարի մեր նոր Ազգային ժողովին միջոցով,

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի անդամներուն, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան անդամներուն, Ազգային ժողովի նորընտիր պատգամաւորներուն, եւ արտերկրի հայկական կառոյց-ներուն կը մաղթեմ արդիւնաւետ տարի, թող այդ դրական փոփոխութիւնը հիմք հանդիսանայ խորքային եւ ներդաշնակ գործունեութիւն իրականացնելու համար,

Ինչպէս միշտ՝ մենք ուժեղ կ'ըլլանք միասնական, եւ նպատակասլաց՝ ազգա-յին գերակայ խնդիրը լուծելու դժուարին ճանապարհին:

Թող 2019-թուականը ըլլայ արդար իրաւունքներու իրականացման տարի:

Եւս մէկ անգամ կը շնորհաւորեմ բոլորի Սուրբ Ծնունդն ու Նոր Տարին, եւ կը ցանկանամ գալիք տարին նորանոր յաջողութիւններ, նպատակներու եւ երազանքներու իրականացում:

Մեր Ազգը պայքարի մէջ է, բայց այս օրուան պայքարը մե'ր սերունդի պայքարն է, կ'ուզեմ ըսել, որ մեր Հաւատքով, Սիրով եւ Գիտակցութեամբ ինքնուրոյն որոշած պայքարն է,

Փառք մեր Նախնիներուն, կեցցե Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը, կեցցե մեր ժողովուրդը:

ՂԵՆԵՄԵՆ 31 2018թ

Նախագահական Հրամանագիր Թիւ 51 — 2018-11-30

Արեւմտեան Հայաստանի պատգամաւորներու օրէնսդրական ընտրութիւններու արդիւնքները հրապարակելու վերաբերեալ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը,

Հաշուի առնելով Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան **92-րդ յօդուածը՝** եւ ընտրական օրէնագիրը,

Հաշուի առնելով Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան **93-րդ յօդուածը՝** եւ ընտրական օրէնագիրը,

Յօդուած 93. Նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը կը գումար-ուի պատգամաւորներու ընտրութենէն եւ Կեդրոնական Ընտրական Յանձնաժողովի ընտրութիւններու արդիւնքները հրապարակելէ **ոչ ուշ, քան տասնեւհինգ օր յետոյ:** Արտահերթ ընտրութեան պարագաներուն նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը կը գումարուի պատգամաւորներու ընտրութենէն եւ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի ընտրութիւններու արդիւնքները հրապարակելէ **ոչ ուշ, քան երեսուն օր յետոյ:** Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը պարտաւոր է ընտրու-թիւններու արդիւնքները հրապարակել **ոչ ուշ, քան տասը օր յետոյ:**

Հաշուի առնելով Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահական Հրամանագիր
Թիւ 45— 2017-12-02

Կը հրամանագրէ ;

Յօդուած ա — Վերջին թղթային ձայներու վաւերացման վերջնաժամկետը **07.12.2018թ.-ն** է:

Յօդուած բ — Արեւմտյան Հայաստանի պատգամաւորներու օրէնսդրական ընտրութիւններու երկրորդ գումարման արդիւնքները կը յայտարարուին **16.12.2018թ.-ին** եւ կը հեռարձակուին յաջորդ օրը **17.12.2018թ.-ին** (Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի տասնեւչորրորդ տարեդարձին):

Յօդուած գ — Նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը կը գումարուի հրաւերով **ոչ ուշ քան 22.12.2018 թ.-ը**

Յօդուած դ — Հրամանագիրը կը հրապարակուի Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Պաշտօնական տեղեկագիրով:

Կարին, 30.11.2018 թ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան

2019 թուականի շեմին, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ՝ Գառնիկ Սարգիսեանի Նոր Տարուայ ուղերձը

Սիրելի հայրենակիցներ,

Արեւմտեան Հայաստանի ճակատագիրին վերաբերող անցուդարձերուն համապատասխան լրջութեամբ հետեւող որեւէ գիտակից անձ, պիտի անպայման ինծի հետ համաձայն ըլլայ, որ սկսած 2019-էն մինչեւ 2023 թուական երկարող հինգ տարիներուն՝ առանցքային եւ ճակատագրական պիտի ըլլան Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրումն ու հետեւաբար անոր բոլոր իրաւունքները իրականացնելու խնդիրները:

Տարածաշրջանը՝ որուն Արեւմտեան Հայաստանը պատմականօրէն, քաղաքականօրէն, մշակութային եւ ռազմավարականօրէն անբաժանելի մասը կը կազմէ, այսօր իւրայատուկ եւ անկիւնադարձային վիճակ մը կը ներկայացնէ ինքն իրմով, ո՛չ միայն իր սեփական ապագային նկատմամբ, այլ ընդհանրապէս միջադգային յարաբերութիւնները կարգաւորող ապագայ քաղաքական համակարգին նկատմամբ:

2018 թուականը ամբողջութեամբ՝ մեզ համար իսկական նախապատրաստութեան տարի մը եղաւ: Այդ ընթացքին մեզ առաջնորդող հիմնական շարժիչը կը հանդիսանար՝ գալիք 5 տարիներու ճակատագրական բնոյթի հրամայականը:

Կատարեցինք լայնածաւալ ուսումնասիրութիւններ, քննարկումներ եւ վերլուծութիւններ՝ հիմնուելով պատմական տուեալներու, առկայ տեղեկութիւններու եւ տարիներու ընթացքին կուտակուած մեր փորձառութիւններուն վրայ:

Որպէս նախապատրաստութիւն, 2018-ի ընթացքին մենք ծրագրեցինք եւ իրականացուցինք հիմնական (բայց ոչ միայն) հետեւեալ չորս քայլերը.

1. Ներկայ եւ գալիք ճակատագրական հանգրուանը համապատասխան ուժերով դիմագրաւելու մտահոգութեամբ՝ կազմակերպեցինք Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի Խորհրդարանի երկրորդ գումարման ընտրութիւնները: Պատգամաւորներու թեկնածութեան ներկայացողները ընդունուեցան յատուկ չափանիշներով, ըստ գալիք 5 տարիներուն ընթացքին ակնկալուող տարբեր բնոյթի աշխատանքներուն բաւարարող անհրաժեշտ որակական մակարդակին: Արդիւնքով ստացանք՝ տարբեր մասնագիտութիւններով օժտուած 77 պատգամաւորներ, ներառեալ Արեւմտեան Հայաստանի գրաւեալ տարածքներէն ներկայացուցիչներ, այն՝ ինչը փաստացի նախադէպ մըն է Հայկական քաղաքական կեանքէն ներս:
2. Նոյն տրամաբանութեամբ՝ յաջողեցանք որակական եւ արագընթաց զարգացում իրականացնել Արեւմտեան Հայաստանի գրաւեալ տարածքներէն ներս ապրող մեր հայրենակիցներուն հետ: Այն՝ ինչը բաւական ժամանակէ ի վեր մշակուած էր: Հիմա անոնք արդէն կը մասնակցին մեր խորհրդարանի ընտրութիւններուն՝ թէ՛ որպէս պատգամաւորներ եւ թէ՛ որպէս քուէարկողներ, առանց մանրամասնելու այլ մակարդակներով համագործակցութեան փաստը:
3. Իսկ ինչ կը վերաբերի տարագիր սփիւռքի Հայկական համայնքներուն հետ կապերու եւ համագործակցութեան մակարդակին՝ կրնանք վստահօրէն հաստատել որ անոնք շարունակական աճի եւ զարգացման մէջ են, թերեւս ոչ բաւարար չափերով, բայց արդէն կրնանք համարել որ տարագիր սփիւռքը վերստին Նոր, նպատակալից եւ կանգուն զարթոնքի մէջ է:
4. Իսկ մեր նախապատրաստական աշխատանքներու կարեւորագոյն հանգամանքներէն մէկը դարձաւ՝ Հայ-Արաբական (յատկապէս Սուրիա եւ Լիբանան) նախկին եւ արմատական յարաբերութիւններուն վերականգնումը, այս անգամ աւելի ճիշտ հիմքերով եւ հեռանկարային երկկողմանի գիտակցութեամբ, որու առաջին արդիւնքներէն մէկը եղաւ 30 Հոկտեմբեր 2018-ին "Կիլիկիոյ Միասնական Ազգային Խորհուրդ"-ի հիմնադրման հաղորդագրութեան ստորագրութիւնը՝ Հայ, Սուրիացի, Լիբանանցի, Ասորի, Սիրիաց եւ Յոյն ժողովուրդներու՝ գործող եւ կայացած ուժերով միասին:

Սրբելի հայրենակիցներ,

Մեր գրաւեալ Հայրենիքի ազատագրման երթն իր վճռակամ եւ անսկուն թափով արդէն մեկնարկած է, իւրաքանչիւր անբաժանելի մասը կը կազմէ այս սրբազան երթին: Ժամն է գիտակցելու թէ ձեզմէ որեւէ անհատի կամայ թէ ակամայ անտարբերութիւնը՝ պիտի նպաստէ միայն մեր թշնամիներուն:

Այս Նոր Տարուայ մեր մտղանքն ու պատգամը հետեւեալն է.

Շնորհաւոր Ձեր Նոր Տարին անհատ առ անհատ, Ըլլաք առողջ եւ երջանիկ: Այս տօնական օրերը անձուցէք ուրախութեամբ եւ բարձր տրամադրութիւններով: Իրարու փոխանցեցէք սէր եւ լոյս, պահպանելով մեր ազգային Հայրենական ավանդոյթներն ու նիստուկացը: Այս բոլորը կատարեցէք եւ վայելեցէ՛ք՝ ձեր մէջ հաստատելով այն պայծառ գիտակցութիւնը, որ 2018-ն միասին կ'աւարտենք որպէս մէկ Ազգ, մէկ սիրտ եւ հոգի, մեր աչքերուն դիմաց ունենալով մեր գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստան Հայրենիքի ազատագրման լուսաւոր ճանապարհը, որ կը բացուի մեր բոլորին առջեւ՝ գալիք 5 տարիներուն ընթացքին:

Արշալոյսը մօտ է:

Գառնիկ Սարգիսեան
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ
23 Հոկտեմբեր 2018

ԱՐԵՎՄՈՒՆԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Ինչպե՞ս դիմագրաւել եկող հինգ տարիներու մարտահրաւերներն ու հնարաւորութիւնները

Որպէս Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ, 2019-ի նոր տարուայ իմ ուղերձի սկիզբը ընդգծած եմ թէ. **«2019-ԷՆ ՄԻՆՃԷ 2023 թուական երկարող հինգ տարիները՝ առանցքային եւ ճակատագրական պիտի ըլլան Արեւմտեան Հայաստանի ազա-տագրման ու հետեւաբար անոր բոլոր իրաւունքները իրականացնելու խնդիրները»:**

Առանցքային եւ ճակատագրական են եկող հինգ տարիները ընդ-հանրապէս Հայ ազգի, եւ յատկապէս Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան գերեզոյն շահերուն եւ իրաւունքներուն առումներով: Վերստին հաստատելով որ. **«Արեւմտեան Հայաստանը պատմա-կանօրէն, քաղաքականօրէն, մշակութային եւ ռազմավարականօրէն տարածաշրջանի՝ անբաժանելի մասը կը կազմէ»**, ուստի ողջ Հայութիւնը պարտաւոր է իր սեփական հարցերն ու գերագոյն շահերը դիտարկել եւ հասկնալ տարածաշրջանի աշխարհա-քաղաքական ընթացքի ամբողջական տեսանկիւնէն: Ոչինչ տեղի կ'ունենայ մեր տարածաշրջանէն ներս՝ արանց անմիջական եւ կենսական առնչութիւն ունենալու մնացած բոլոր անցուղարձերուն հետ: Ուստի, այն ինչը որ կը վերաբերի մեզի՝ Հայ ազգիս, մենք պարտաւոր ենք մեր հարցերուն մօտենալ առնուազն ազգային ամբողջական ըմբռնումով եւ ոչ թէ տեղական կամ հատուածային մտածողութեամբ: Այսինքն՝ օրինակ, երբ կը քննարկուի Արցախին վերաբերող որեւէ խնդիր, ան պէտք է անպայմանօրէն կատարուի ընդհանուր ազգային գերագոյն շահերու ծիրէն ներս, եւ ոչ թէ միայն Արցախ-(Արեւելեան) Հայաստանի Հանրապետութիւն հարթակի վրայ: Նոյնպէս ալ այլ հարցերն ու խնդիրները, մասնաւոր երբ անոնք սա կամ նա ձեւով կ'առնչուին Հայկական բոլոր տարածքներու (ազատագրուած թէ գրաւեալ) հարեաններուն: Այս իրողութիւնը հասկնալի եւ գործնականի վերածելու իրապաշտ միակ ուղին կը սկսի հիմնական մէկ եւ առաջին քայլով՝ որն է յստակօրէն բնութագրել եւ եզրակացնել ու որդեգրել Հայ ժողովուրդի **ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՍԲՈՂՁԱԿԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԵԿ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ:**

Սա ճակատագրական, պատմական եւ ազգային արժանապատ-ւութեան մակարդակի **ՊԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ** մըն է՝ անկախ հատուածային կամքէն կամ տեսակետներէն:

Կամ մենք մէկ ազգ ենք՝ կամ ալ այդպէս չենք: Որոշել պէտք է, եւ ՀԻՄԱ:

Մատներու ետեւ պահուտիսն այլեւս հնարաւոր չէ, այլեւ արտօսելի չէ:

Կամ բոլորս անյապահ կ'երթանք որդեգրելու մեր **ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՍԲՈՂՁԱԿԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԵԿ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ**-ը, կամ ալ չցանկացողները թող յստակօրէն հրապարակեն իրենց համազգային պարտաւորութիւններէն հրա-ժարուիլը, թէկուզ հերթական լուրջութեամբ:

Պղտոր եւ պատեհապաշտութեան ճանապարհը փորձեցինք ամբողջ մէկ դար եւ անելի՝ եւ ատոր որպէս արդիւնք ունեցանք հետեւեալը.

1. **Գրաւեալ մնացած** մեր Հայրենական հողի մեծ մասը՝ Արեւ-մտեան Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ:
2. **Միլիոնաւոր զոհերու** հարցն անպատասխան մնաց, եւ Յեղասպանութիւններէն փրկուածներուն արդէն 4-րդ կամ 5-րդ սերունդները անտէր եւ անհայրենիք տարագրեալներ են, կամ դաժան գրաւման պայմաններու տակ կրօնափոխ, ծայտեալ եւ այլ կարգավիճակով, (վերջիններուն նկատմամբ) առանց ոչ մէկ լուրջ մտահոգութիւն դրսեւորուախ է ողջ մէկ դար՝ որեւէ ազգային կառոյցի մը կողմէ (բացի Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պետական կառոյցէն):
3. Անտեսելով, որ **Արցախի վերջնական կարգավիճակը** կը հաստատուի միայն ու միայն **Սեւրի դաշնագիրով** (Յօդուան 92), անվերջ շարունակել ուրիշ եւ անիրապաշտ լուծումներու ուրուականին ետեւէն հեւալ, դառնալով արտաքին այլազան ծրագիրներու պատանդը:
4. Լրիւ մոռացութեան տրուած են **Զաւախքի եւ Նախճաւանի** խնդիրները:
5. Իսկ ամենայ անհասկնալի վիճակը կը հանդիսանայ **Արեւե-լեան Հայաստանի Հանրապետութեան դիրքը**, որն ինքզինք աշխարհէն անջատուած պատկերացնելով՝ մինչեւ գլխուն գագաթը սուզուած է ներքին հակամարտութիւններու մէջ, որոնց հանդէպ նոյնիսկ չունի իրապաշտ լուծումներու

յստակ պատկերացում, հարցերուն մօտենալով անձերու եւ անհատ-ներու պաշտամունքի կամ ատելութեան մտայնութեամբ՝ մէկդին թողած երկրի **գոյատեւման հիմնախնդիրները**, որոնք արդէն երկիրը հասցուցած են **անդունդի եզրին**: Առաւել եւս, այս ահաւոր վիճակին մէջ ըլլալով՝ առիթը բաց չի ձգեր **ողջ Հայութիւնը ներկայացնելու անհասկնալի հաւակնութեամբ**, ազգի ամբողջութիւնը «հրաւիրելու» իր հետ սուզուելու առկայ կործանիչ ներքին վիճակին մէջ:

Ուրեմն, **ինչ որ տեղ՝ բան մը սխալ է մեր ընդհանուր ազգային գործընթացին մէջ**: Կրնանք նոյն ձեւով ալ շարունակել, բայց արդէն դրական նորութիւններ կամ փոփոխութիւններ ակնկալելը անհեթեթութիւն է: Մեր շարունակական եւ հարազատի շունչով կատարած խորհուրդներով հանդերձ՝ Արեւելեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը տոյն Դեկտեմբերի 10-ին կազմակերպած էր «Ընդդէմ ցեղասպանութեան յանցագործութեան» 3-րդ համաշ-խարհային համագումարը, **առանց ԱՐԵՎՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ներկայացուցիչներուն..:** Արեւմտեան Հայաստանի պետական կառոյցները՝ այդ նոյն

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ Հայերն են, որոնք թէ՛ գրաւեալ հողերու վրայ ապրող եւ թէ՛ տարագիր սփռւածի ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ փրկուած Հայերուն կողմէ ստեղծուած են՝ մաքուր եւ թափանցիկ ընտրութիւններով, եւ Արեւ-մտեան Հայաստանի իրաւունքները պաշտպանող **ՄԻԱԿ ընտրովի կառոյցներն են**, որոնք այսօր գոյութիւն ունին Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեա քաղաքական դաշտին վրայ, Արեւելեան Հայաստանը ընդունի կամ չընդունի՝ անոնք **Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը ներկայացնող միակ պատուիրակութիւնն ունեցողներն են ՄԱԿ-ի տարբեր յանձնաժողովներէն ներս..:** Բայց Արեւելեան Հայաստանի հանրապետութիւնը նման առիթներով կը պնդէ շարունակել իր **անհասկնալի մերժողական եւ անտար-բերութեան քաղաքականութիւնը՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան նկատմամբ, Ի ՆՊԱՍՏ ՈՐՈՒՄ..:**

Ազգային ամբողջական գերագոյն շահերը իմանալու համար շատ մեծ միտք բանեցնելու այդքան ալ կարիքը չկայ: Կը մնայ իրա-կանացնել միասնական հասկցողութիւն ու գիտակցութիւն այդ գերագոյն շահերուն նկատմամբ, ապա նոյն գիտակցութեան հիման վրայ՝ Հայ ազգի իւրաքանչիւր բաղադրիչը կ'իմանայ իրեն վերաբերող ընելիքները, **եւ մանաւանդ՝ չընելիքները:**

Համոզուած ըլլալով որ տարածաշրջանի արագընթաց զարգա-ցումները մեզի թոյլ պիտի չտան հարիւրամեակ մը (նոյնիսկ տասնամեակ մը) եւս սպասել՝ ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ միասնական գիտակցութիւնը մեր ազգային ամբողջական գերագոյն շահերուն նկատմամբ, եւ իմանալով որ նման **սպա-սողականութեան թանկ հաճոյքին գինը վճառողը անգամ մը եւս պիտի ըլլայ միայն Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնն ու իր ճակատագիրը**, ուստի մենք մեր գրաւեալ Հայրենիքի ազատա-գրման եւ անոր իրաւունքները վերականգնելու սրբազան պայքար-ը անխոչընդոտ մղելու համար որդեգրած ենք մեր ինքնուրոյն ուղին, հաստատելով այն անխոցելի իրականութիւնը՝ որ **Արեւմտեան Հայաստանի ազգային գերագոյն շահերու իրականացումն ու պաշտպանութիւնը կը վերաբերին միայն ու միայն Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեանն ու անոր միակ վաւերական, գործող եւ ընտրութիւններով ստեղծուած ազգային եւ պետական կառոյցին**, միշտ նկատի առնելով Հայ ազգի ամբողջական գերագոյն շահերու հանգամանքները:

Գալիք 5 տարիներուն ընթացքին՝ մեր առջեւ կանգնած են բազմաթիւ եւ տարբեր բնոյթի ճակատագրական մարտահրաւե-րներ, որոնք պէտք է **դիմագրաւել**, եւ հնարաւորութիւններ՝ որոնք պէտք է **օգտագործել**: Մեր գործունեութիւնը յառաջիկայ հանգր-ուանին պիտի անելի կեդրոնացած ըլլալ մեր աշխատանքային երեք հիմնական խարիսխները հզօրացնելու եւ զարգացնելու ուղովութեամբ, որոնք են.

- **Բազմաշերտանի համագործակցութիւն՝ գրաւեալ տարածք-ներէն ներս ապրող Հայութեան հետ:**
- **Աշխարհասփիւռ տարագիր Հայութեան աշխոյժ եւ որակա-կան մասնակցութիւնը:**
- **Տարբեր բնոյթի միասնական գործնական քայլեր՝**

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) Երկրորդ գումարման (2019-2023) ընտրութիւններու պաշտօնական արթիւնքները

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) Ընտրական Յանձնաժողովի 2018 թ.-ի ընտրական խորհրդակցութեան որոշումը

17 Դեկտեմբեր, 2018 թ.

Համաձայն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան 6-րդ Գլխու 83-էն 116-րդ յօդուածներուն, եւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ներքին կանոնակարգին.

Հիմնուելով 02.12.2017 թուականի ԱՀՀ Նախագահական թիւ 45 որոշման վրայ, որ պայմաններ ստեղծուին 2018 թ.-ին կազմակերպելու Արեւմտեան Հայաստանի Օրենսդրական Մարմինի ընտրութիւնները,

Հիմնուելով 17.12.2017 թուականի Ընտրական յանձնաժողովի Թիւ 1 որոշման վրայ, գրանցելու համար Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորութեան թեկնածուները եւ նշելու թեկնածուներու մասնակցութեան պայմանները, Հիմնուելով Ընտրական յանձնաժողովի 08.10.2018 թուականի Թիւ 2 որոշման վրայ, կազմակերպելու Արեւմտեան Հայաստանի Օրենսդիր Մարմին ընտրութիւններուն յատկացուած միջոցները, ապահովելու այդ ընտրութիւններուն մասնակցութեան վաւերականութիւնն ու մասնակցութեան պայմանները,

Հիմնուելով Ընտրական յանձնաժողովի 23 Հոկտեմբեր 2018 թ.-ի Թիւ 3 որոշման վրայ, ընտրական քարոզչութիւն անցընելու համար 17.12.2017 թ.-էն մինչեւ 22.10.2018 թ.,

Հիմնուելով Նախագահական Թիւ 51 հրամանագիրին վրայ, 2018 թուականի Նոյեմբեր 22-ի ժամը 08: 00-էն սկսեալ մինչեւ 2018 թ. Դեկտեմբեր 1-ը, ժամը 00: 00-ն, ընտրելու համար Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովը (Խորհրդարանը), ինչը երկրորդ անգամ կը կատարուի հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ եւ ամբողջ աշխարհով մէկ:

Ուղղակի եւ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրութիւններուն վերաբերեալ

Այս ընտրութիւնները կազմակերպելու համար ստեղծուած էր Ընտրական Յանձնաժողով (ԸՀ), որ բաղկացած էր 12 անձերէ՝ Հայաստանէն, Ռուսաստանէն, Ֆրանսայէն, ԱՄՆ-էն, Ջապիաքէն, Լիբանանէն եւ Սուրիայէն, որ պատասխանատու էր Նախընտրական քարոզչութեան կազմակերպման ու իրականացման համար:

2017 թ.-ի Դեկտեմբեր 17-էն մինչեւ 2018 թ.-ի Դեկտեմբեր 17-ն տեղի ունեցաւ ԸՀ-ի 29 նիստ, որն ընդունեց Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ընտրութիւնները կազմակերպելու անհրաժեշտ կանոնակարգերը, ընտրողներու ցուցակները, որն ստուգեց եւ հաստատեց Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) թեկնածուներուն ցուցակները, որն ստուգած ու հաստատած էր Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ընտրութիւններու երկրորդ գումարման արթիւնքները:

Այս բոլոր նիւթերը, ինչպէս Նախընտրական քարոզչութեան, նաեւ ընտրութիւններուն ընթացքը պարբերաբար հրատարակուեցան Արեւմտեան Հայաստանի հեռուստաընկերութեան պաշտօնական կայքով եւ հանրային ցանցերով:

ԸՀ-ն ընտրութիւնները կազմակերպելու, յատկապէս ընտրողները գրանցելու նպատակով՝ թեկնածութեան եւ քուէարկութեան ընդունման յատուկ ինտերնետային կայք բացած էր:

Առաջին քայլի համար՝ ընթացակարգը հետեւեալն էր.

1/ Դիմէ Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիութիւնն ստանալով՝ հաստատելու համար պատկանելիութիւնդ հայ ազգին.

<http://www.western-armenia.eu/WAP/Petition/Enregistrement-fr-arm.php>

2/ Գրանցուի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովին (Խորհրդարանին) թեկնածու.

<http://www.western-armenia.eu/WAP/Candidat/Enregistrement-fr-arm.php>

3/ Գրանցուի՝ աջակցելու համար Նախապիւստ թեկնածուին, 17.12.2017-էն մինչեւ 30.10.2018 թուական:

http://www.western-armenia.eu/news/Actualite/2018/Elections_Legislatives_WAP/Armenie_Occidentale_2018-Choisissez_votre_candidat.pdf

Ապա եւ երկրորդ քայլը ընելու համար,

Գրանցուած ընտրողները - Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները, իրենց մասնակցութիւնը բերին Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորներու ընտրութեան, գաղտնի եւ ուղղակի քուէարկութեամբ:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) թեկնածուներուն թիւը 77 հոգիէ կը բաղկանար:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) թեկնածութեան գրանցման ներկայացուած փաստաթղթերու ստուգման ժամանակ որոշակի քաղաքական իրավիճակներ հաշուի առնելով՝ պաշտօնական որոշումով որեւէ թեկնածու չվերժուեցաւ:

17.12.2017 թուականէն սկսեալ, կամաւոր թեկնածուները կրցան օգտուիլ Արեւմտեան Հայաստանի պետական կառոյցներուն եւ պատգամաւորի գործառնութեան վերաբերող դասընթացներէն:

Այս որոշումը չվիճարկուեցաւ որեւէ թեկնածուի եւ կամ ընտրական յանձնաժողովի որեւէ անդամի կողմէ:

Երրորդ քայլը ընելու համար բաւարար էր՝

1/ Գրանցուիլ քուէարկելու համար – ըստ հրապարակուած «Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորումը» հռչակագիրի պայմաններուն:

<http://www.western-armenia.eu/WAP/votes/Consultation2018.php>

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան

2/ Ձեր ձայնը տալ թեկնածուներու տուեալ ցանկին – Կողմ, Դեմ կամ Ձեռնապահ:

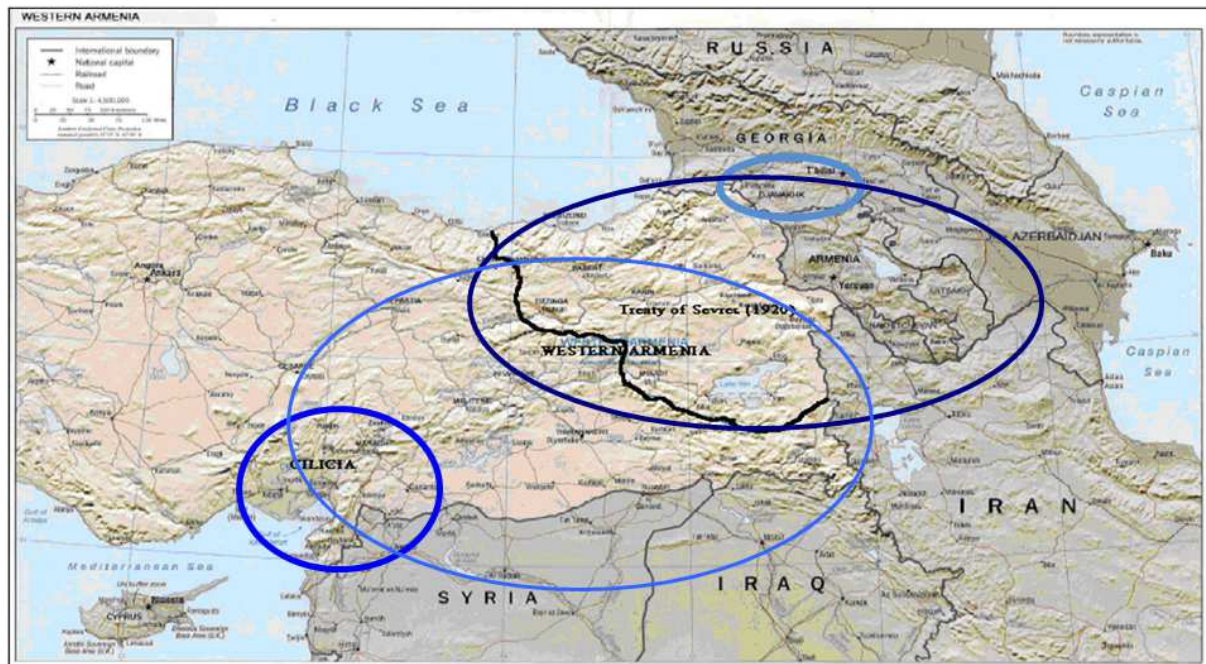
Ինչ կը վերաբերի «Նախընտրական քարոզչութեան իրականացման մասին» Թիվ 3 Որոշման մէջ հրապարակուած պայմաններուն, թեկնածուներու վերջնական ցանկը հաւանութեան արժանացաւ 77 անձերու ցանկով, ինչը վաւերացուեցաւ քուէարկութեամբ:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովին գրանցուած թեկնածուներու այս ցանկը հրապարակուած էր 2018 թ. Հոկտեմբեր 23-ին յատուկ կայքով եւ շարք մը լեզուներով (հայերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, թիւրքերէն, անգլերէն), ազգային քուէարկութեան դնելու համար:

<http://www.western-armenia.eu/WAP/votes/2018/Armenie Occidentale 2018-Elire vos deutes.pdf>

Վիճակագրական գնահատական – Այս ընտրութիւններուն մասնակից դառնալու առաջ Արեւմտեան Հայաստանի բնակիչ 5 միլիոն չափահաս տարիքի մարդկանց ներոյժն ունիւք, նաեւ 5 միլիոնէն ոչ պակաս ալ՝ արտերկրի մէջ ապրող չափահաս Արեւմտեան Հայաստանի բնիկներ ունիւք, ինչպէս եւ Արեւելեան Հայաստանի մէջ մօտ 2.5 միլիոն այդ տարիքի հայրենակիցներ ունիւք, որոնք կրնան իրենց մասնակցութիւնը բերել այս ընտրութիւններուն, այսինքն 12.5 միլիոն ընտրողներու կոչ յղած ենք մասնակցելու Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) ընտրութիւններուն:

Կարելի է հաշուի առնել նաեւ մեր կայքերուն եւ հանրային ցանցերուն այցելութիւն տուողներուն թիւը մեր նախընտրական շրջանին եւ ընտրական շրջանին, ըստ որոնց ընտրութիւններուն տեղեկացուած ինտերնետ օգտատէրերուն թիւը հասած է աւելի քան 125.000-ի:

Ընդհանուր առմամբ, 17.12.2017-էն 17.10.2018 թթ.-ուն միջեւ ինկած ժամանակահատուածին արձանագրուած է **28.172 հոգի** գրանցուած **28 երկիրներէ**, որոնք Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներ են եւ ովքեր ստացել են Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) պատգամաւորներու ընտրութիւններուն մասնակցելու իրաւունք:

77 աթոռներէն 3-ը յատկացուեցաւ յոյներուն եւ 1 տեղը Ասորի/քաղդէացիներուն

1. Արեւմտեան Հայաստանէն	10. Չուիցերիայէն	19. Վրաստանէն
2. Արեւելեան Հայաստանէն	11. Կանադայէն	20. Աւստրալիայէն
3. Թիւրքիայէն	12. Հոլանդիայէն	21. Աւստրիայէն
4. Սլովիայէն	13. Մեծ Բրիտանիայէն	22. Սպանիայէն
5. Լիբանանէն	14. Բելճիկայէն	23. Լեհաստանէն
6. ԱՄՆ-էն	15. Յունաստանէն	24. Արժանտինայէն
7. Ֆրանսայէն	16. Կիպրոսէն	25. Բուլղարիայէն
8. Ռուսաստանէն	17. Շուէդէն	26. Իրաքէն
9. Գերմանիայէն	18. Իտալիայէն	27. Բաթարէն

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) երկրորդ գումարման պատգամաւորներու ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 2018 թուականի Նոյեմբեր 22-ի ժամը 08:00 -էն մինչեւ 2018 թ. Դեկտեմբերի 01-ը, ժամը 00:00-ն, որուն աջակցեցաւ **20.086 ընտրող**, ինչը կազմեց գրանցուած ընտրողներու ընդհանուր թիւի **71.29 տոկոսը**:

- **118 քուէ անվաւեր համարուեցաւ**
- **Կողմ քուէներ - 19.968** ընտրողներ, որոնք կազմեցին **99, 41 %**.
- **Դեմ քուէներ - 0**
- **Ձեռնապահ քուէներ - 0**

Ընտրութիւններէն յետոյ ընտրուեցաւ 77 պատգամաւոր՝ Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) երկրորդ գումարման համար:

Պատգամաւորները **16 երկիրներէ են**:

Ալյապէս, Չուիցերիայէն, Արեւմտեան Հայաստանէն, Արեւելեան Հայաստանէն, Ռուսաստանէն, Ֆրանսայէն, ԱՄՆ-էն, Գերմանիայէն,

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան

Հոլանդայէն, Ջաւախքէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Շուէդէն, Արկէնդիսա, Կանադաէն, Հունաստանէն, Կիպրոսէն : Տարածուած, ժընտէ, Լոս Անջելոս, Երեւան, Մոսկուայ, Փարիզ, Մարսել, Լիոն, Ալֆորվիլ, Գեթթեբորգ, Եւայլն...:

Ընտրուած անդամները ծագումով Արեւմտեան Հայաստանի աւելի քան 13 շրջաններէն եւ մարզերէն են, որոնք են Կարսը, Բիթլիսը, Վանը, Տիգրանակերտը (Դիարբեքիրը), Համշէնը, Տրապիզոնը, Կարինը (Էրզրում), Իգդիրը, Մուշը, Սեբաստիան, Սասունը Կիլիկիան, Ջաւախքը:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) կազմին առաջին անգամ ընտրուած են **16 կին պատգամաւորներ**, որոնք կը ներկայացնեն պատգամաւորներու ընդհանուր թիւի աւելի քան 21% -ը:

Արեւմտեան Հայաստանի երկրորդ գումարման Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) տարիքային խումբերը այսպիսին են.

Ամենաերիտասարդ պատգամաւորը 18-ամեայ է, եւ ամենատարեցը՝ 82 տարեկան:

Ազգային ժողովի պատգամաւորներու (Խորհրդարանի) ընտրութիւններուն ոչ մէկ խախտում յայտնաբերուած է:

ԸՅ-ին թեկնածուներուն վերաբերեալ ոչ մէկ բողոք ներկայացուած է, քուէաթերթիկի եւ ընտրութեան արդիւնքներուն մասին:

Կեդրոնական Ընտրական Ցանձնաժողովը որոշեց.

1. Երկրորդ գումարման Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) ընտրութիւնը վաւերական համարել:
2. Հաստատել ընտրութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) 77 անդամներուն, երկրորդ գումարման 77 տեղերուն համար, որոնցմէ 3 տեղերը յատկացուած են յոյներուն, ինչպէս նաեւ մէկ տեղ՝ ասորի-քաղղեացիներուն, հինգ տարի ժամկետով, **01.01.2019-էն մինչեւ 31.12.2023 թթ.**:
3. Ներկայացնել Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) երկրորդ գումարման՝ հետեւեալ ցուցակով ամրագրուած անձերու պատգամաւորի կարգավիճակի հաստատումը.

ՄԱԿԱՆՈՒՆ Անուն

2. ԱԲՐԱՄԵԱՆ Խորէն	27. ՂԱԶԱՐԵԱՆ Յովսէփ	53. ՄԱՅՏԱԿԱՆԵԱՆ Հայկարամ
3. ԱՂԱՅԵԱՆ Վիդէտա	28. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ժան	54. ՍՈՒԼԵԻԿԵԱՆ Յակոբ
4. ՅԱԿՈԲԵԱՆ Վաչէ	29. ԳՈՒԼԱՆԵԱՆ Սարգիս	55. ՍՈՒԹԱՖԵԱՆ Սահակ
5. ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ Մելիքսէթ	30. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Արամ	56. ՆԱՃԱՐԵԱՆ Յարութիւն
6. ԱԲՐԱՅԱՄԵԱՆ Արմենակ	31. ՅՈՒՐԻԹԻՆԵԱՆ Նելլի	57. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ Մեսրոպ
7. ԱԲՐԱՅԱՄԵԱՆ Վրէժ	32. ՅՈՒՐԱՆԻՍԵԱՆ Բենիամին	58. ՆԱՃԱՐԵԱՆ Մովսէս
8. ԱԲՐԱՅԱՄԵԱՆ Կարին	33. ՅՈՒՐԱՆԻՍԵԱՆ Արարատ	59. ՆԱՀԱՏԱԿԵԱՆ Ռուբէն
9. ԱԲՐԱՅԱՄԵԱՆ Փաթիլիա	34. ՀՈԶԱԴԻՐԵԱՆ Արման	60. ՆԱԴԱՍԱՐԴԵԱՆ Անի
10. ԱՐՄԵՆԵԱՆ Կարօ	35. ԺԱՄԿՈՂԵԱՆ Վազգէն	61. ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ Մասիս
11. ԱՎԱԿԻՄԵԱՆ Էլի	36. ԺԱԶԱՏՐԵԱՆ Արմէն	62. ՕՂՈՍԻԱ Ներսէս
12. ԱԲԱԳԵԱՆ Գայեանէ	37. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ Սարգիս Աւատիս	63. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Վաղիմիր
13. ԱԲԱԳԵԱՆ Ադրինէ	38. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ Սիմոն	64. ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ Հրաչիա
14. ԱԲԵՏԻՍԵԱՆ Ռէնկի	39. ԶԵՕԵԶԵՐԵԱՆ Հրանդ	65. ՓԻԼՎԱՆԶԵԱՆ Արեգ
15. ԱԲԵՏԻՍԵԱՆ Վոլոդիա	40. ԽԱԶԱՅԱՆԵԱՆ Գեորգ	66. ՓԻԼԹՈՅԵԱՆ Մասիս
16. ՊԱՊԵԱՆ Ղուկաս	41. ԽԱՃԱՏՐԵԱՆ Ռազմիկ	67. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ Գառնիկ
17. ՊԱՍՍԱՃԵԱՆ Լեւոնարդօ	42. ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ Ռուզաննա	68. ՍԻՍԵԱՆ Վազգէն
18. ԲԱՍՍԱՄ Թահիան	43. ԽՈՍՐՈՒՄ Բազմիկ	69. ՍՈՒԼԱՅԵԱՆ Ռոբերտ
19. ՇԱԾԻԷԼՖԹԵՐՈՒՄ Իոաննիս	44. ԶՈՒՐԶԶԵԱՆ Հմայեակ	70. ՍՏԱՄՊՈԼԻԴՈՒ Կիրա
20. ՏԱՐՈՆԵԱՆ Սիմոն	45. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ Լիդիա	71. ԹԱՇԾԵԱՆ Ինեսա
21. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ Գեորգ	46. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ Լիանա	72. ԹԻԼԲԵԱՆ Սամ
22. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ Սարգիս	47. ՄԱԶԻՃԵԱՆ Մայքէոս	73. ԹՈՓՈՒՉԵԱՆ Կարապետ
23. ՏՕՆԱԿԱՆԵԱՆ Ադուան	48. ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ Աբիթ	74. ԹՈՍՈՒՄԵԱՆ Վիգէն
24. ԳԵՒՐԳԵԱՆ Չաւեն	49. ՄԵՀԾԵԱՆ Ինգրիդ	75. ԾԱՇԱՄՊԱ Վասիլիկի
25. ԳԵՒՐԳԵԱՆ Արմէն	50. ՄԵԼԻՔԵԱՆ Սեդա	76. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Արման
	51. ՄԻՍԵՂՐԵԱՆ Անժել	77. ԵԱԳԱՆ Հրաչ

Որոշումը ընդունուած է միաձայն:

Յօդուած 93.

Նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը կը գումարուի պատգամաւորներու ընտրութենէն եւ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի ընտրութիւններու արդիւնքները հրապարակելէն ոչ ուշ՝ քան տասնհինգ օր յետոյ:

Արտահերթ ընտրութեան պարագաներուն՝ նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը կը գումարուի պատգամաւորներու ընտրութենէն եւ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի ընտրութիւններու արդիւնքները հրապարակելէն ոչ ուշ՝ քան երեսուն օր յետոյ:

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը պարտաւոր է ընտրութիւններու արդիւնքները հրապարակելու ոչ ուշ՝ քան տասը օր յետոյ:

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի (Խորհրդարանի) Ընտրական Ցանձնաժողով

17 Դեկտեմբեր 2018

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան
Ազգային ժողով (Խորհրդարան)

Արեւելեան Լեզունը Եւ Կիլիկիայի Ճակատագիրը

Վիգեն Կ. Թոսունեան

Պատմութիւնը միայն դէպքերու շարք չէ, այլ նաեւ է վերլուծում եւ պատճառներու բացայայտում, որպէս ապագայի ժողովուրդի դպրոց: Յաջողած կը համարուի այն ժողովուրդը, որ իր պատմութենէն դասեր քաղել գիտէ եւ նոյն ծուղակին մէջ նորէն չիյնար:

Ըստ Ֆրանսական կառավարութեան եւ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախագահութեամբ Հայ ազգային պատուիրակութեան միջեւ համաձայնութեան, Հայկական լեզունը պիտի կազմուէր հետեւեալ նպատակներով.

-Լեզունը պիտի օժանդակէր Դաշնակիցներուն Կիլիկիայի ազատագրման գործին մէջ: Իսկ վերջնական նպատակն էր երկր-

ամասին մէջ վերահաստատել ազգային պետութիւնը:

-Հայկական Լեզունը պիտի կոռուէր միայն թուրքերու դէմ Կիլիկիոյ մէջ:

-Լեզունը պետք է դառնար ապագային ստեղծուելիք հայկական բանակին կորիզը:

Հայկական լեզունը ստեղծուեցաւ 26 Նոյեմբեր 1916 թուականին, այն ժամանակ երբ Եւրոպայի արեւմտեան եւ արեւելեան ճակատներուն վրայ ծանր մարտեր տեղի կ'ունենային եւ Եգիպտոսէն ճնշումը սկսած էր գրաւեալ Պաղեստինի վրայ: Դաշնակից պետութիւնները՝ Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա պետք ունէին կոռուող մարդկային պաշարի: Այս պատճառով Ֆրանսան բանակցութեան սկսաւ Հայ ազգային պատուիրակութեան հետ լեզուն մը կազմելու նպատակով: Այս նոյն ժամանակամիջոցին Մեծն Բրիտանիան արաբները ոտքի հանեց Օսմանեան պետութեան դէմ անոնց տալով անկախութեան խոստում պատերազմի աւարտէն ետք: Մէկ խօսքով Դաշնակից պետութիւններ խոստումներ չուայեցին շրջանի ժողովուրդներուն՝ հայերուն եւ արաբներուն, որ իրենց օգնելու պարագային անկախութիւն պիտի տային անոնց:

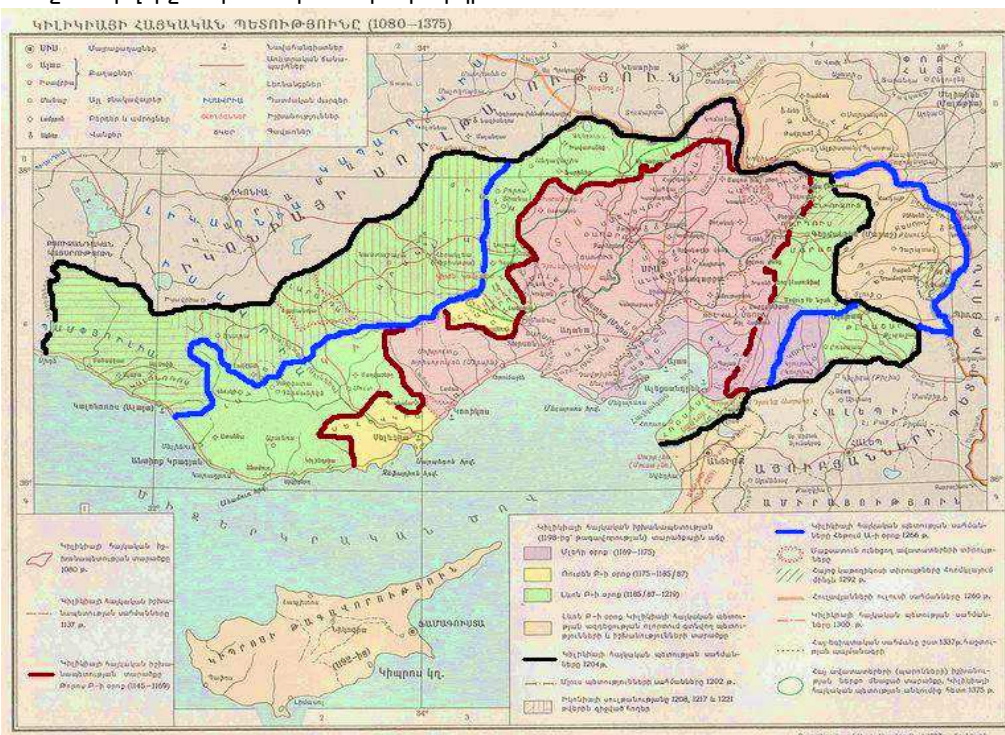
Այս խոստումներէն անդին, գաղտնի համաձայնութիւն մը կայացած էր Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ըստ այդ համաձայնագրին, Կիլիկիան, Սուրիոյ ծովեզերքը մինչեւ Պաղեստինի

Աքքա նաւահանգիստը պիտի ըլլային ֆրանսա-կան ուղղակի հոգատարութեան տակ: Ոչ մէկ խօսք կար անկախութեան մասին: Ուրեմն եղածը կեղծիք մըն էր, որ յետոյ ի յայտ դարձաւ:

Հայկական լեզունի Կիլիկիա մուտք գործելէն ետք, Նոյեմբեր 1918-ին, մինչեւ 28 Մայիս 1919 թուական, ան միակ գինուորական ուժն էր երկրամասին մէջ: Ապա Կիլիկիա մտան ֆրանսական դրօշին տակ գործող այճերիական զուարտակներ: Այս ժամանակաշրջանին ֆրանսացիները արդէն սկսած էին գործադրել իրենց գաղտնի ծրագիրը՝ Հայկական լեզունի թուլացում եւ մասնակի զօրացում: Ապա լեզունը հեռացուեցաւ հայաշատ քաղաքներէն դէպի Ատանա – Հալէպ ռազմավարական ճամբան, այդ երկաթուղագիծը պաշտպանելու պատրուակով: Բրիտանական զօրքերու Կիլիկիայէն մեկնումէն ետք, լեզունի որոշ զօրաբաժիններ հաստատուեցան Մարաշ եւ Այնթապ քաղաքներուն մէջ: Կիլիկիայի ապագան մնաց անորոշ, Ֆրանսայի վարած հակահայ քաղաքականութեան պատճառով:

21 Յունուար 1920-ին ֆրանսական քաղաքականութիւնը սկսաւ պարզուիլ, երբ սկսաւ Մարաշի տեղահանութիւնը: Հայկա-կան լեզունը հասաւ մարաշցիներու փրկութեան եւ մեծ գործ կատարեց քաղաքի պարպումին մէջ: Այս պարտականութեան կատարման ընթացքին զոհուեցան յիսուն լեզունականներ եւ վիրաւորուեցան ու ցրտահարուեցան մօտ հարիւր մարտիկներ: Զօրացրուած լեզունականներէն շատերը միացան հայկական կամաւորական զուգորդու եւ տարբեր վայրերու մէջ օգնեցին իրենց ժողովուրդին, մաաւանդ Սիսի եւ Ուրֆայի ինքնապաշտպանութեան մարտերու ընթացքին:

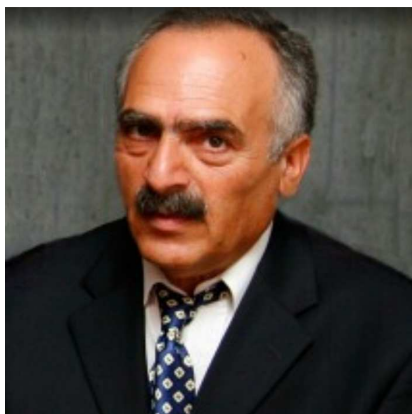
Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Կիլիկիայի ազատագրութեան ահեղ մարտերուն մասնակցած Հայկական լեզունը, դժբախտաբար չկրցաւ իր իսկական նպատակին հասնիլ: Նպատակ, որուն շատ դիւրութեամբ կրնար հասնիլ, եթէ չըլլար Անգարայի համաձայնագիրը Ֆրանսայի եւ նորելուկ Թուրքիա կոչուած արուեստական պետութեան միջեւ: Թուրքիան խոստացաւ Ֆրանսային տալ Կիլիկիայի հանքերը օգտագործելու իրաւունքը, որու դիմաց Ֆրանսա պետք է դաւաճանէր իր հայերուն հետ կայացուցած համաձայնութեան: Հայ կա-մաւորները կատարած էին իրենց սրբա-զան պատրաստութիւնը, սակայն ինչպէս

թուրքական և գիտություն - Պատմական

Մարդկության և Հայոց Պատմություն (Յօդուածաշար 3)

ՄՈՎՍԵՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

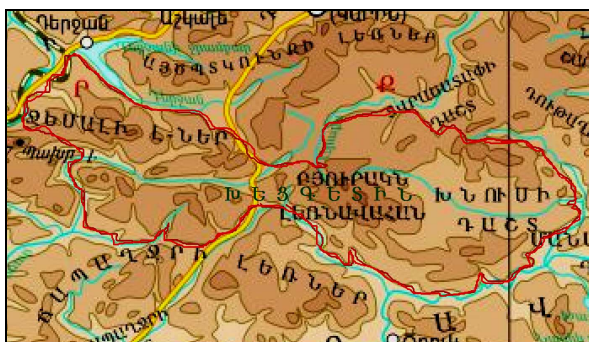
Արեւմտեան Հայաստանի

Կրթութեան և Գիտութեան Նախարար

Արաբական առասպելներէն կը տեղեկանանք.

"Յուլն արարել է տը՝ Արարիչն արարեց եօթնաշերտ բիրեղեայ քարը, եւ դրաւ Յուլի ոտքեուն տակ որպէս յենարան, որ ան չտուգուի ջուրերուն տակ":

Բիրեղեայ ակնաքարը Բիրակնեան լեռնազանգուածն է, որն ալ երկրի վրայ կը պատկերէ երկինքի հերթական խեցգետին կենդանակերպը: Տես՝ Պատկեր "9":

Բիրակնեան/Սեդմանց լեռներ խեցգետին/խեչափառ կենդանակերպի երկրային առաջին պատճէլը

Պատկեր "9"

Բիրակնեան լեռնազանգուածը ըստ աւանդութեան կոչուած է Նաեւ Սեդմանց, եւ պատկերած է հայոց այբուբենի "Ս" տառը:

"Այդ քարը Նոյնպէս չուներ յենարան, ատոր համար ալ Աստուած ստեղծեց երկնային Կետի (կետ ծուկի) պատկերով երկրային Կետը՝ եւ բոլոր արարուածները յենուեցան Կետի մէջքին":

1 Կետ համաստեղութեան առաջին պատկերը երկրի վրայ աշխարհագրականօրէն արտայայտուած է Հայաստանի Ծաղկանց լեռներու մէջ մասով եւ Վասպուրականի լեռներու հիւսիսային հատուածով, որն ալ հարաւէն կ'աւարտուի Կոտուր եւ Խօշար գետերու սահմանագիծով: Տես՝ Պատկեր "10" եւ "11":

Կետը՝ Վանայ լճի արեւելքին Վասպուրականի լեռներ

Պատկեր "10"

Պտղոմէոսի Ասիայի III քարտէսը

II-րդ դար մ.թ.

Պատկեր "11"

Կետ համաստեղութիւնը հայոց այբուբենին մէջ կը պատկերէ "Ն" տառը, քանի որ Կետի անունը առասպելներով կը յիշատակուի որպէս "Նուն" (ասկէ ալ Նունէ անունը), իսկ սա "Ն" տառի անունն է:

Երկրագունդի վրայ առաջին կազմաւորուած Մայր Ցամաքը եղած է Հայկական լեռնաշխարհը, յստակ սահմաններով (Տես՝ Պատկեր "12"), այն ալ "լեռնաշղթաներ եւ մեծ գետեր = համաստեղութիւններ", ու "լեռնազագայթներ = աստղեր" զուգարդումներով, որոնք կազմած են հիւսիսային կիսագունդէն դիտուած 36 համաստեղութիւններու պատճէնումները երկրի վրայ:

Պատկեր "12"

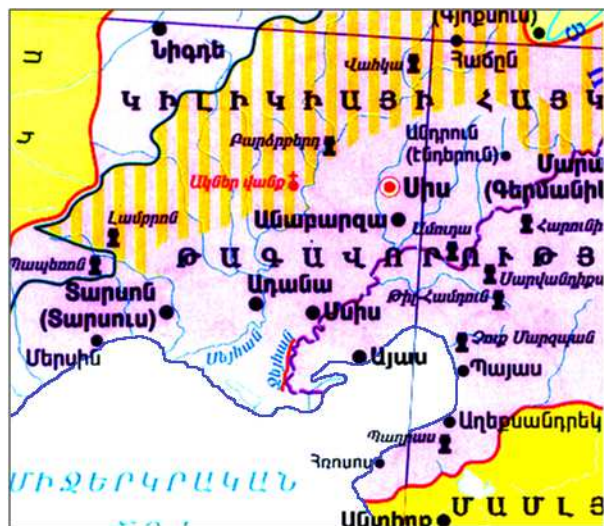
Այնտեղէն բխած են դրախտի չորս գլխաւոր գետերը՝ Եփրատն ու Տիգրիսը, Երասխ/Փիսուն/Փասիսը (Տես՝ Պատկեր "13") ու Գեհն/Ջեխանը (Տես՝ Պատկեր "14"):

Քսենոֆոնի Նահանջ քիւրդն ու Փասիս/Փիսուն/Երասխ գետը

Պատկեր "13"

Դրախտի Գեոնը՝ Կիլիկիոյ Զելիան գետը
Պատկեր "14"

Անգնիկ ժամանակագրություն:

Երկրի վրայ առաջին քաղաքակրթութեան հիմնադրման մասին մեզի հասած երկու թուարկութիւններ կան: Բերոսոսի տուեալներով՝ մինչեւ ջրհեղեղ երկրի պատմութիւնը կազմեր է 432.000 տարի, որուն գումարելով ջրհեղեղէն մինչեւ մեր օրերը (մինչեւ 2010 թ. մ.թ.)՝ կ'ունենանք 469.370 տարի: Իսկ միւսը Սումերական Արքայացանկն է, ըստ որուն՝ մեզմէ առաջ անցեր է 278.578 տարի: Մենք ընդունուի ենք երկրորդը, որն անելի հին տուեալ է եւ ըստ մեզի՝ անելի հաւաստի է:

Ըստ տվյալների արթայացմանկին՝ փնչել Նոյեան ջրիեղեղը երկրի վրայ գահակալած ութ տիրակալներու ժամանակագրութիւնը կը կազմէ 241․200 տարի։⁷

Նախաջրիղեղեան ժամանակամիջոցը՝	241,200 տարի
Զրիղեղեան միջև Սարգոն Աքքադացի՝ մօտ	32,618 տարի
Սարգոն Աքքադացիէն միջև Քրիստոս՝ մօտ	2,750 տարի
Քրիստոսէն ետէ մեր թուարկութիւնը՝	2,010 տարի

Երկրի առաջին տիրակալից մինչև մեր օրերը՝ մօտ
278.578 տարի:

Այս ցուցակով պարզ կը դառնայ, որ Նոյեան ջրիեղեղը տեղի ունեցեր է մեզմէ մօտ 38.000 տարի առաջ:

Հնարաւոր է, որ մարդկութեան ծնունդ տուող "Անգեղ"- "հրէշտակ"-ները նորակազմ երկիր մոլորակը առաջին անգամ բնակեցուցեր են մեզմէ մօտ 278.578 տարի առաջ:

ժամանակներու հողդէլոյդը՝ Տաւրոսեան հրէշտակներուն զարմերը հաստատուեր են Նաեւ Երեւելի դարձած այլ հողատարածքներու վրայ՝ ինչպէս Անգղիոյ կամ Անգլիոյ մէջ (կղզիի անունը կը մատնէ անոր առաջին բնակիչներուն ինքնութիւնը): Անոնցմէ եղած են Նաեւ առաջին Ղրիմցիները՝ յիշատակուած որպէս Տաւրոսցիներ:

Վերադառնալու պատմության ընթացքին:

Եկվորախառնեց պատմությունները լրացրեցին:
Եսկի-Ֆայան շատ սիրո՛ր է ձկնորսութիւնը: Ան իր հետ տիեզերքէն
բերած ձուկերու համար երկու ջրաւազան կառուցեր Ե Եփրատի
մէկ վտակին վրայ, ու ձուկեր բազմացնելով՝ լեցուցեր է Եփրատի
մէջ: Այդ ջրաւազանները մինչեւ այսօր գոյութիւն ունին Ուրֆա-
Եդեսիայ քաղաքին մէջ որպէս սրբութիւն (Տես՝ Պատկեր "15"), եւ
կը կոչուին Աբրահամի աւազաններ: Անոնց շուրջ կառուցուած
Ուրֆա-Ուրիայ քաղաքը երկիր մոլորակի վրայ հիմնուած առաջին
քաղաքն է:

Այստեղ խօսքը բուն Աբրահամի մասին է՝ Էնկի-Ջայայի որդի Յովիւ Դումուզի-Արամազդի, եւ ոչ թէ յուդայականներու իաշխարած նախափոյ:

36.000 տարի կառուցողական աշխատանքներ տանել է եղը՝
Եսկի-Յայան երկիրը՝ հրահանգ ստացել է, որ երկրի վրայ
տիեզերական ընդունելու հարթակ պատրաստե, որովհետև Եսկի-
Վահագն ցանկացել է այցելել երկիր:

Էնկի-Յալա-Song Անգեղն իր թշտոյ սարքով բարձրագետ է օդ, ու

Արահամի աւագանները
Պատկեր "15"

Իսկական Նախիջեւանը՝ Կարսի սարահարթին
Պատկեր "16"

Պեզաս համաստեղութիւնը հայոց այբուբենին մէջ ներկայացուած է "Պ" տառով:

Գահազն/Էնկիլն իր հետ երկիր բերեր Է աշխատատեղեր ու կապի սարքեր: Ան Էնկիլի որդի Յոփի Դումուզի/Արամազդին հրահանգեր Է երկրի իողեն ու միա տարերըներեն արարել ՄԱՐԴ արարած, որն իր սերունդներով պետք Է փոխարիներ իրեշտակագուհներուն: շարունակելու համար երկիրը մշակելու անոնց աշխատանքները:

Հովհան Դումուզի-Արամազոն ստանցելով երկրի կառավարիչ-իրեշտակապետի պարտականությունը՝ հաստատուեր է Դերսիմի Մանուկեան լեռներուն վրայ, որոնց զանգուածը երկրի վրայ կը պատկերէ երկնային Առիւծ կենդանակերպը, եւ այդ առիթով ալ նա ստացեր է նաեւ Առիւծ Միտր մականորդը: Տես՝ Պատկեր "17"-ը: Առիւծ կենդանակերպը հայոց այբուբենին մէջ կը պատկերէ "Ղ" տառը, որն այլ լեզուներուն մէջ կը փոխուի "Լ"-ի:

Արամյազը/Ամիլոն Միտերն իր նոր բնակավայրեն դեպի արեւելք, Երասխի երկուն ափերուն տնկեր է այգի, զոր կոչել է Բասեն, եւ որն ապա դարձեր է դրախտի պարտեզը (Տե՛ս Դատկեր "18")

Այս առթիվ հայտարարություններ են արժեքները (ՀՀ) հայտարարությունները, Այսպես, անհատները գտնվում են քիչ մը արժեքներ, ուր հիշարկվեալներն են (Տես՝ Պատկեր "21"), եւ այստեղ, Վարդիյ կոչուած տեղը (մինչեւ այսօր հայաբնակ նոյնանուն բաղաբառաւոր աւան է), իր արեան բաղադրութեամբ արարեր է առաջին երկրածին ցորենագոյն մարդուն՝ Ադամին ու անոր կնոջ, եւ այդ առիթով ստացեր է "Էա" մականոնը՝ որպէս "Էութիւն արառող": Սա

Կոթողն է և զոհը -

պատահեր է մեզմեջ շուրջ 115,000 տարի առաջ: Ապա ինչպես Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցը կ'ըսէ, առաջին զոյգէն ան արարեր է տասին, որն ալ վերածեր է հարիւրի, սա ալ հազարի ու ապա տասը հազար զոյգի, ու բոլորին փոխադրեր է իր տնկած այգին: Ի հարկէ ամեն մէկ խումբ արարուեր է արեան կողի (DNK-ի) փոքրիկ փոփոխութեամբ, ուստի երկրագունդի առաջին մայր ցամաքին յառաջացեր են իրարմէ զանազանուող ցորենագոյն մարդիկ, կտոր թէ երկարագանգ, շէկ թէ սեւամազ, կապոյտ թէ սեւաչեայ, բարձրահասակ թէ կարճահասակ: Ահա թէ ուրկէ՞ յայտնուեր են Ադամի որդիներու կիները:

Մանուկն Լեւոն

Առիւն կենդանակերպի երկրային առաջին պատճէն
Պատկեր "17"

Բաւեհի դաշտը՝ Երասխի ափերին

Պատկեր "18"

Հետեւաբար Հայկական Բարձրավանդակին վրայ ի սկզբանէ եղեր են ցորենագոյն մարդու բոլոր տարբերակները: Իսկ մինչեւ Նոյեան ջրհեղեղը՝ երկիր մոլորակի վրայ գոյութիւն չեն ունեցած մաշկի այլ գոյն ունեցող երկրածին մարդիկ (բայց եղեր են այլ գոյներու տիեզերածիններ):

Ադամի արարման վայրը՝ Խեղդեղի Բիւրակներէն լեւոն
Պատկեր "19"

(Շարունակելի)

6) Մ. Աջինայ, Նոյն, Ա. հատոր, Էջ 123: Համաշխարհային այլեայլ ժողովուրդների առասպելներում՝ ամբողջ ցամաքը շերտ առ շերտ եւ վրայ վրայի կանգնած է Կետի վրայ, եւ նրանց մօտ առաջին արարուածը Կետն է:

7) Ա. Մովսիսեան, "Հայաստանը Զրիստոսից առաջ երրորդ հազարամեակում", Էջ 56:

Աջակցի՛ւք

Արեւմտեան Հայաստանի

Ֆուտբոլի Հաւաքականին

Յարգելի հայրենակիցներ, Արեւմտեան
Հայաստանի Ազգային Խորհուրդը

Մարտէյի, Մոնակոյի, Թուլոնի, Նիսի եւ այլ
հայաբնակ քաղաքներու մեր հայրենակիցներուն

սիրով կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու
2019 թ. -ի Յունուար 9-ին

Թուլոնի մէջ տեղի ունենալիք
Թուլոն-Արեւմտեան Հայաստան
ընկերական հանդիպման:

Կոչ կ'ընենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն
ներկայ գտնուելու հանդիպման եւ ձեր
աջակցութիւնը ցոյց տալու մեր հաւաքականին:

Յարգանքներով,
Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդ:

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայրութեան

ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՅՈՒՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ
Վճիռի մը 35-ամեակը

ՄԵԹՐ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Սխալած չենք ըլլար եթէ ըսենք, թէ՛ Արեւմտահայաստանի հողային դատին տիրութիւն ընելու նախաձեռնումը՝ թէ՛ Եւ լեւելի դժուար, շատ ԼԵՂԻ կարելոր ու հրամայական է քան՝ Հայոց Ցեղասպանութեան լոկ բարոյական ու սոսկ պղատոնական շրթնական ճանաչումին աղաչական պահանջումը:

Նոյնպէս, սխալած չենք ըլլար եթէ ըսենք, թէ՛ Հայոց Ցեղասպանութեան շրթնային ճա-նաչումը աղերսելու համար թափուած ջանքերը ժամանակի կորուստ են եւ ի զուրկատնուած ջանքեր, քանի որ այդպիսի ճանաչումները միայն կը նշանակեն. «Այո՛, եղբւր Ե ցեղասպանութիւն. կը ցաւակցինք, իրաւունք ունիք, բայց՝ եւ առնելիք չունիք»: Այս չէ՛ վախճանական իմաստը 1987 թուի Եւրոխորհրդարանի ճանաչումին...: Իմաստալից ճանաչումներ են միայն՝ Վենեզուելայի, Ռուսաստանի, Կիպրոսի եւ Չուի-ցերիոյ ճանաչումները, որոնք կը դատապարտեն եւ հատուցում կը պահանջեն...:

Հետեւեալը, Արեւելահայաստանի նախագահը՝ Արմէն Սարգսեան, աններելի եւ ծրի գիշում մը կատարած է, երբ զուիցերիական պետական պատկերասփիւռի յայտարարած է, թէ՛ ինք իբրեւ «Հայաստանի նախագահ», պատրաստ է Եւրոտղանին ըսելու. «Մեր ներումը՝ միայն կը յաջորդէ Ձեր ճանաչումին...»: Սակայն Եւրոտղան չի հաւատար Արմէն Սարգսեանի այս խոստումին լրջութեան, քանի որ իր վախը միայն Հայ Սփիւռքէն է՝ Տարագիր Արեւմտահայութենէն, որ վիժեցուց Մերժի ստորագրած փրոթոքոլները: Նոյն վախճանը կ'ունենայ նաեւ Արմէնի խոստումը, քանի որ՝ ան միայն Արեւելահայաստանի նախագահն է, եւ ոչ թէ համահայրութեան կամ պատմական «Հայաստան»ի, որուն մեծագոյն մասը Արեւմտահայաստանն է: Նաեւ՝ Արեւմտահայութիւնը, եւ առնուազն՝ Տարագիր Արեւմտահայութիւնը, իրեն լիագորութիւն չէ տուած նման աններելի եւ ծրի ներում շնորհելու զաւթիչ Թուրքիոյ: (Սուրիոյ անփորձ նախագահը՝ Պաշար Ասատ, աններելի եւ ծրի բնականոնացումը ընդունեց Թուրքիոյ հետ, մոռացութեան տալով Իսկէնտերունի զաւթումը Թուրքիոյ կողմէ: Եւրոտղան գլխաւոր դերակատարը եղաւ Սուրիոյ դէմ շղթայագերծուած համաշխարհային իմփերիալիստական պատե-

րագմին): Ներկայի պետութեան իշխանաւորները իրաւունք չունին խօսելու համայն Հայրութեան անունով: Ասիկա անոնց սահմանազանցութեան ախտն է...:

...

Մեր հողային դատին տեսանկիւնէն, 2019 թուականը ունի մեծ կարեւորութիւն, քանի որ 35-ամեակն է՝ ոչ միայն ժողովուրդներու Մայուն Դատարանի վճիռներէն մեկուն, այլեւ՝ Վենետիկի Միջազգային Սիմփոզիումի եզրակացութիւններուն, որոնց տուն տուաւ եւ իմաստաբար հանդիսացաւ՝ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեամբ, 4 Յուլիս 1976 թուին Ալճերիոյ մայրաքաղաքին մէջ գումարուած Միջազգային Վեհաժողովէն բխած Մարդու Իրաւանց Տիեզերական Հռչակագիրին կարեւորութիւնը ունեցող ժողովուրդներու Իրաւանց Տիեզերական Հռչակագիրը, որուն 43-րդ տարեդարձն է 2019 տարին, եւ որուն Յօդ. 3-րդը կ'ըսէ. «Ամէն ԺՈՂՈՎՈՐԴ որ արտաքսուած է իր հայրենիքէն՝ իրաւունքը ունի հոն վերադառնալու»:

Ուրեմն, Միջազգային Հանրային Իրաւունքին մէջ կարեւոր հարց մըն էր այն, թէ Տարագիր Արեւմտահայութեան աշխարհացրիւ եւ բազմահպատակ բեկորները կարելի՞ է ԺՈՂՈՎՈՐԴ համարել, որպէսզի օգտուին այս Յօդ. 3-րդի տրամադրութենէն:

Պերթարատ Ռասելի Ի Խնդիր Խաղաղութեան եւ Արդարութեան Միջազգային Հիմնարկին Փարիզի մէջ հիմնած Ժողովուրդներու Մայուն Դատարանը, 1984 թուի Ապրիլ 13-16, քննարկեց Հայ Հողային Դատին տ թղթածրարը եւ արձակեց իր եզրափակիչ վճիռը, թէ՛ այո՛, այո բեկորները կը կազմեն ԺՈՂՈՎՈՐԴ մը, եւ կրնան օգտուիլ ժողովուրդներու Իրաւանց Տիեզերական Հռչակագրի Յօդ. 3-րդէն, հիմնուել-լով նաեւ այս Հռչակագրի միւս բոլոր յօդուածներու տրամադրութեանց վրայ:

(Ֆրանսագիր հայագետ Փրոֆ. Տիգրան Գուլումճեան, Սորպոնի համալսարանի դաիլիճին մէջ նստած դատարանին հայթայթած Եր Արեւմտահայաստանի տարածքին վրայ կառուցուած հայկական ճարտարապետական կոթողներու ալպումներ, հրատարակուած Վենետիկի մէջ, Փրոֆ. Ալփակօ Նովելլօ մասնագետին չափագրութիւններուն եւ գնահատումներուն հետ միասին):

Սակայն, որպէսզի այս դատարանին վճիռը կամայական ու կողմակալ չնկատուի Թուրքիոյ կողմէ (որ հրաւիրուած էր քննարկումներուն բայց բացակայած), դատարանը քննարկած էր Թուրքիոյ պետութեան եւ պատմաբաններուն կողմէ հրատարակուած բոլոր հակապատճառաբանութիւնները: Հետեւեալը, 1984 թուի Հոկտեմբերին, Լեյիո Պասսօ Ի Խնդիր

ժողովուրդներու Ազատագրութեան Միջազգային Հիմնարկը Վենետիկի մէջ կազմակերպեց Միջազգային Սիմփոզիում մը, որուն մասնակցեցան շուրջ 20 իրաւագետներ, դատաւորներ, պատմագետներ եւ պետական պաշտօնատարներ ու ցեղասպանագետներ, որոնց շարքին նաեւ հայ մասնագետներ՝ Մերթ Դոկտ. Ռուբէն Պօղոսեան, Ռոնալտ Սիւնի, Անահիտ Տեր Սինասեան, Պայքար Սվազեան եւ Օշին Զէշիշեան: (Այս իիւզէն երեքը՝ Մերթ Դոկտ. Ռուբէն Պօղոսեան, Օշին Զէշիշեան եւ Պայքար Սվազեան, ՏԱՀԶ-ի Ծրագրին յարող մտաւորականներն էին: Մերթ Դոկտ. Ռուբէն Պօղոսեան ոչ միայն գործօն մասնակցութիւն բերաւ քննարկումներուն, այլեւ՝ սիմփոզիումի նիւթերը ամփոփեց ու իմբպարեց հատորի մը մէջ՝ “Les Arméniens: Le Visage d'un Peuple” վերնագրով, որ 1985 թուին հրատարակուեցաւ Պէյրութի Altapress տպարանէն, Վիոլէթ Ճեպեճեան Գրադարանին կողմէ, որովհետեւ գիւտարար ակնաբոյժ Ռոպեր Ճեպեճեան եւ ՏԱՀԶ-ի Ծրագրին յարող աւագ մտաւորականն էր): Օտարագիւններն յիշենք մասնաւորաբար Սալվաթորէ Մէնէսէն՝ նախագահը Լեյիո Պասսօ ժողովուրդներու Ազատագրութեան Ի Խնդիր Միջազգային Հիմնարկի, Ճօ Վերիեօվէնը՝ դասախօս Պեճիքայի Լուվէի Կաթողիկէ Համալսարանի Իրաւագիտութեան Ֆաքիւլթէի, Հռոմի Պետական Խորհուրդի նախագահ Ժորճիօ Վերչելլին, Փարիզի Պետական Խորհուրդի նախագահ Ֆրանսուա Ռիկօն եւ Իվ Թերնոնը: Այս սիմփոզիումի առաջադրանքն էր՝ առաւել եւս հիմնաւորել արեւմտահայ տարագիր բեկորները ԺՈՂՈՎՈՐԴ համա-րող վճիռը, Միջազգային Հանրային Իրաւունքի սկզբունքներուն համաձայն:

Սիմփոզիումը եկաւ այն եզրակացութեան, թէ՛ Միջազգային Հանրային Իրաւունքը կը պահանջէ որ այս բեկորները լրացնեն չորս պատմամշակութային եւ մէկ կազմակերպչական նախապայմաններ, եւ թէ՛ արդէն այո բեկորները կը լրացնեն պատմամշակութային չորս նախապայմանները, եւ կը մնայ միայն կազմակերպչական նախապայմանին լրացումը: Այսինքն՝ ստեղծուած կառոյցի մը, որ կը ներկայացնէ Տարագիր Արեւմտահայութիւնը, ըլլալով անոր կեդրոնական, ներկայացուցչական (ԸՆՏՐՈՎԻ) եւ իրաւական միակ լիազօր կառոյցը: Այսպիսի կառոյցն է միայն, որ կ'ունենայ միջազգային իրաւական անձնաւորութեան կարգավիճակ, դառնալով ենթա-կայ (sujet) Միջազգային Հանրային Իրաւունքին, եւ լսելին ու ընդունելին՝ միջազգային ատենաներու առջեւ: (Յիշեցնենք, թէ՛ Միջազգային Հանրային Իրաւունքին մէջ, հին ժամանակ, տիրական էր պետութենապաշտ ուղղութիւնը, որ միմիայն պետութիւններուն կու տար ենթակայի

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայութեան

կարգավիճակ, ոչ՝ ժողովուրդներուն: Եւ պետականազուրկ ժողովուրդը չի կրնար ներկայանալ միջազգային ստեաններու առջեւ, եւ՝ ընդունելի ու լսելի ըլլալ):

Տարագիր Արեւմտահայութեան Համասփիւռքեան Զոնկրէսը (ՏՀԶԸ) ա՛յս պահանջուած կառոյցն է, որուն պիտի անդրադառնանք քիչ անդին:

Միմիոգիումը՝ պահանջուած չորս պատմամշակութային նախապայմանները լրացուած համարած է, հետեւեալ փաստերուն վրայ հիմնուելով:

Տարագիր արեւմտահայերը կը խօսին ու կը գրեն իրենց ուրոյն նոյն մայրենի լեզուով. ունին ապրող ուրոյն գրականութիւն եւ մշակոյթ հայկական:

Բոլորը ունին այն համոզումը թէ իրենք կը պատկանին նոյն ինքնուրոյն ժողովուրդին, որ տարբեր է միւս ժողովուրդներէ:

Ունեցած են դարեր տեւած պատմական նոյն հայրենիքը, որ ինքնութեանական է՝ անբաժանելի բաղադրիչներէն մէկը իրենց ուրոյն ինքնութեան:

4) Բոլորը ունին միեւնոյն պատմական յիշողութիւնը:

Այս պատմամշակութային չորս նախապայմանները ցոյց կու տան, թէ՝ Հայապահպանումի աշխատանքը բազմաճիւղ է, եւ՝ բազմաճակատ պայքար ու ջանք կ'ենթադրէ՝ լեզուի, գրականութեան, մշակոյթի ու պատմական յիշողութեան ալ ճակատներուն վրայ: Այս վերջինին կիզակետը հայրենիքն է, որ համապարփակ ինքնութեանական ազդակ մըն է, առանց որուն մարդու մը ինքնութիւնը պակասաւոր, անհայր կը մնայ: Եւ ուրեմն՝ հայու ինքնութեան անհայրացումն է՝ Արեւմտահայաստանի մոռացումը Տարագիր Արեւմտահայութեան կողմէ: Իսկ կազմակերպչական նախապայմանը կը պահանջէ՝ գործնապէս չմոռնալ հայրենիքը ու պայքարիլ անոր վերականգնումին համար:

Այճերի Հոջակագրին, Մսայուն Դատարանի Վճիռին եւ Միմիոգիումի եզրակացութեան մէջ՝ ուշագրաւ է այն, որ այս երեք վաւերաթուղթերը կը խօսին «Ժողովուրդ»-ի եւ «հայրենիք»-ի մասին միայն... անտեսելով՝ «պետութիւն»ը... եւ՝ պետականազուրկ ժողովուրդին կու տան միջազգային իրաւական անձնաւորութեան կարգավիճակ (personne juridique internationale), եւ ուրեմն՝ ենթակայ (sujet) Միջազգային Հանրային Իրաւունքի: Ինչ որ դրական եւ յառաջդիմական ժողովրդապաշտ ուղղութեամբ յեղաշրջում մըն է նախկին պետութեանապաշտ (դրամատիրական) ուղղութենէն, որ պետականազուրկ ժողովուրդը չէր ճանչնար որպէս ենթակայ միջազգային իրաւունքի, ուր պետականազուրկ ժողովուրդը՝ յաւերժ գրկուած կը մնար իր հողին վերապահման անկապտելի իրաւունքէն:

Այս ժողովրդապաշտ յեղաշրջումին ռաւփիրաներն էին (գրեթէ միաժամանակ)՝ Վուորո Ուիլսոնը (իր ծանօթ «14 կետեր»-ու 12-րդով) եւ Վլատիմիր Իլիչ Լենինը: Ասոնք առաջինը եղան ճանչնալու ժողովուրդներու ազատ ինքնորոշման իրաւունքը, ինչ որ պետականութենէ զրկուած ժողովուրդներուն իրաւունքը կու տայ վերականգնելու իրենց կորսնցուցած պետութիւնը: Հետեւեալ, այս յեղաշրջումը մեծագոյն նպաստն է

մեր Հողային Դատին...:

Այս յեղաշրջումին շնորհիւ է, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ) Հոջակագիրը կը սկսի հետեւեալ բառերով. «Nous peuples...» («Մենք ժողովուրդներս...»): Այսինքն, կը խօսի ոչ թէ պետութիւններու, այլ՝ ժողովուրդներու անունով:

Նոյնպէս՝ 20-րդ դարի 60-70-ականներուն, տասնեակներով նախկին գաղութներ եւ կիսագաղութներ, ազատագրուեցան գաղթատիրական լուծէն եւ վերականգնեցին իրենց պետութիւնները եւ անդամ դարձան ՄԱԿ-ի, անոր նախկին անդամներու 53 թիւը բարձրացնելով 100-է աւելին...:

Արդ, այս ժողովրդապաշտ յեղաշրջումէն կարենալ օգտուելու կազմակերպչական նախապայմանին՝ Տարագիր Արեւմտահայութեան Համասփիւռքեան Զոնկրէսի կառոյցին ստեղծումը հրամայականն է Հայ Հողային Դատի կարելի հետապնդումին՝ Միջազգային Հանրային Իրաւունքին համաձայն: այս հրամայականը ոչ վիճարկելի է եւ ոչ ալ սակարկելի, համահայկականութեան ոգին ունեցող, եւ՝ Միջազգային Հանրային Իրաւունքին գիտակից ունէ հայու եւ կուսակցութեան պարագաներուն: Ոչ մէկ ուրիշ հայկական կազմակերպութիւն, հիմնարկ, հաստատութիւն կամ պետութիւն լիազօրութիւնը չունի Հայ Հողային Դատը հետապնդելով՝ Տարագիր Արեւմտահայութեան անունով, այնքան աստեղծ որ ստեղծուած չէ Տարագիր Արեւմտահայութեան կեդրոնական, ներկայացուցչական (ընտրովի) եւ միակ լիազօր կառոյցը:

Լիբանանահայ Գրական Շրջանակը, որ այսօր բոլորած է իր գոյառումին 70 տարիները, վերջին երեսուն տարիներուն որդեգրած ըլլալով ՏՀԶԸ-ի Ծրագիրը, հետեւողականօրէն քարոզեց զայն՝ հատորներով, յօդուածներով, հարցախոյզներով եւ հրապարակային դասախօսութիւններով եւ բազմաձայն գրոյցներով (Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ), սպասելով՝ որ համահայկականութեան ոգին ու իրաւաբաղադրաբանական միտքը գործնիւն բոլոր կենսունակ ուժերուն մօտ անխտիր, որպէսզի համահայկականօրէն ձեռնարկենք պահանջուած ու հրամայական դարձած այս Ծրագրի ստեղծումին: Բայց մեր երեսնամեայ քարոզչութիւնը մնաց ձայն բարբառոյ յանապատի: Եւ մենք չկազմեցինք նոյնիսկ նախաձեռնող մարմին մը՝ մեր ձեռնհաս մտաւորականներէն խումբի մը անունով, որպէսզի այդ մարմինը չունենար մասնաշաղկապ քաղաքական գոյն մը: Զանի որ, Ծրագրին յարող մեր մտաւորականները՝ մեծագոյն մասով, ունէին Ձախ թեքում... ինչ որ կրնար գրգռել Ձախին հանդէպ գերզգայուն ուժերը, եւ անոնք կրնային պոյրթել Ծրագիրը, մեր անմիաբանութեան,

հատուածականութեան եւ մենատիրութեան քրոնիկ հիւանդութեան բերումով...: Ծրագրին յարող մտաւորականներէն էին օրինակ՝ Մեթո Ք. Տերտրեան, Մեթո Դոկտ. Ռուբէն Պօղոսեան, Վարուժան Սալպեան, բժշկապետ գիտաբար ակնաբոյժ Ռ. Ճապեճեան, սրտաբան բանաստեղծ Գեորգ Թեմիզեան, բանաստեղծներ՝ Վահէ-Վահեան, Գալուստ Խա-

տնէց, Յակոբ Սարգիսեան, արձակագիր Գեորգ Աճեմեան, Անդրանիկ Արարատ, Արմէն Դարեան եւ Սարգիս Վահագն, ջրաէլեկտրագետ Նուպար Մարթայեան, Դոկտ. Փրոֆ. Արամայիս Միրզախանեան, գեղանկարիչ, երգիչ եւ երաժշտագետ Փրոֆ. Խաչատուր Փիլիկեան, թատերագետ, սինեմագետ եւ Շքսպիրագետ Փրոֆ. Յովհաննէս Փիլիկեան, պատմագետ Դոկտ. Արթիւր Պէլլեթեան, Դոկտ. Ժերար Զոչարեան եւ Դոկտ. Մարտիրոս Գուշաքճեան, Հայր Անդրանիկ Վրդ. Կռանեան, Բժ. Եսայի Աղպաշեան, հասարակական գործիչներ՝ երգիծագիր, խմբագիր եւ թարգմանիչ Յովհաննէս Աղպաշեան, խմբագիրներ՝ Յակոբ Պօղոսեան, Օշին Զէյիշեան եւ Պայքար Սվազեան, Միշել Գաշգաշեան, Յարութիւն Ոսկերիչեան, Բիւզանդ Արապեան եւ ուրիշներ:

ՏՀԶԸ-ի կողմակից մտաւորականները ի զուր սպասեցին սկսելու համար ընդհանուր կողմէ, ուրիշներ՝ սկսան մասնակիէն հասնելու համար ընդհանուրին՝ իրականացնելու ՏՀԶԸ-ի նոյն Ծրագիրը՝ աւելի գործնապաշտ, իրաւաբաղադրական տես-լականով: Ասոնք եղան նախաձեռնող իրաւատէրներ, եւ չեղան՝ աղաչող պահանջատէրներ...: Ասոնք՝ 2004 թուականին կազմեցին Արեւմտահայաստանի Ազգային Խորհուրդ, որպէս առաջին բջիջը Արեւմտեան Հայաստանի 1920 թուին ճանչցուած եւ իրաւականօրէն շարունակուող պետութեան: 2007 թուին անդամագրուեցան ՄԱԿ-ի Բնիկ ժողովուրդներու Իրաւանց Փորձագիտական Յանձնաժողովին: 2014 թուին, շուրջ 20,000 քաղաքացիներու ձայներով ընտրեցին այս պետութեան առաջին խորհրդարանը՝ 64 երեսփոխաններով կազմուած, որոնք կը ներկայացնեն 10 արեւմտահայ համայնքներ՝ եօթը Սփիւռքի գաղթօճախներէն եւ երեքը՝ բնագրաւեալ Արեւմտահայաստանէն...: Այս առաջին խորհրդարանը ընտրեց նախագահ եւ վստահութեան քուէ տուաւ առաջին կառավարութեան՝ 12 նախարարներէ կազմուած: 2018 թ. Դեկտեմբեր 8-ին պիտի աւարտի երկրորդ խորհրդարանի ընտրութիւնը՝ 75 երեսփոխաններէ բաղկացած, որուն քուէարկող քաղաքացիներուն թիւը բարձրացած պիտի ըլլայ, ըստ պատասխանատուներու:

հաւաստիացումին: Եթէ ցարդ քնացող տարագիրները արթնան... եւ գիտակցին իրենց տարագրեալի եւ հայրենագրեալի վիճակին: Բայց տողերս գրողին տակաւ յայտնի չէ այդ թիւը: Արեւմտահայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող այս պետութեան ներկայի նախագահն է Արմենակ Աբրահամեան (որ Պէյրութի Հայկազեան Համալսարանին մէջ տուաւ դասախօսութիւն մը), իսկ վարչապետը՝ Գառնիկ Սարգիսեան: Ասոնք կրնան փոխուիլ այս երկրորդ ընտրութենէն յետոյ:

Արեւմտահայաստանի այս իրաւականօրէն շարունակուող պետութիւնը ստեղծած է պետական սաղմային կառոյցներ, ունի սահմանադրութիւն եւ սահմանադրական խորհուրդ, «Հայրենիք» անունով պաշտօնաթերթ, Երեւանի մէջ պատկերասփիւռի կայան ու բազմաթիւ

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայրութեան

հրատարակութիւններ, որոնք կը բովանդակեն իր բոլոր հրա-մանագրերը, որոշումնագրերն ու հռչակագրերը:

Տակաւին, վարչապետ Գառնիկ Սարգսի-եան նախաձեռնած եւ իրականացուցած է Կիլիկիոյ Ազգային Խորհուրդին կազմութիւնը, որուն կը մասնակցին բոլոր կիլիկեցի հայ, արաբ եւ սուրիանի կազմակերպութիւնները, որոնք 2018 թուի Հոկտեմբեր 30-ին հրապարակեցին յատուկ հռչակագիր մը: Կիլիկիոյ Ազգային Խորհուրդի նախագահ ընտրուած է Գառնիկ Սարգսիեան: Տողերուս հեղինակը տեղեակ է, թէ՛ այս հռչակագիրը արձագանգ գտած է շարք մը արաբական կայքէջերու վրայ, Համասկոս անտարբեր չէ, եւ՝ Ղովմի Սուրի եւ կարգ մը սուրիական կազմակերպութիւններ դիմած են անդամակցելու այս խորհուրդին: Բանակցութիւնները լաւ ընթացքով տեղի կ'ունենան Պէյրութի մէջ:

Այս զարթօնքը կը վկայէ, թէ՛ 2019-2020 տարիները պատմական պիտի ըլլան Հայ Հողային Ղաթին համար, նկատի ունենալով՝ որ ատեն կը գուգադիպին Փարիզի Վերսայի Խաղաղութեան Վեհաժողովին, Վուտրո Ուիլսոնի Իրաւարար Վճիռին եւ Արեւմտեան Հայաստանի պետութեան անկախութեան ճանաչումին 100-րդ տարեդարձին: Նաեւ անոր համար, որ ԱՄՆ-ի Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի գծով նախագահ Թրամփի խորհրդական Ճոն Պոլլթըն, Երեւան այցելութեան առիթով, Նիկոլ Փաշինեանին յիշեցուցած է թէ՛ Հայաստանի եւ Հայրութեան համար պատմական նպաստաւոր ժամանակներու մէջ կը գտնուիք, եւ ԱՄՆ-ը առաջնահերթ կը համարէ հայ-ամերիկեան յարաբերութիւններու զարգացումն ու խորացումը...: Բնական է որ Պոլլթըն կը հետապնդէ ԱՄՆ-ի շահերը: Սակայն հայ-ամերիկեան յարաբերութիւններու զարգացումն ու խորացումը, եթէ՛ առաջնահերթութիւն է ԱՄՆ-ի համար, ԱՄՆ-ը մեր հողային դատին ի նպաստ ինչ դրական կեցուածքներով պիտի շահագրգռէ Հայրութիւնը, եթէ Արեւելահայաստանի իշխանաւորները շարունակեն անտեսել մեր հողային դատը եւ չուզեն օգտուիլ ԱՄՆ-Թուրքիա ներկայի հեռացումէն...:

Տողերուս հեղինակը, այս գրութեան մէջ շուտիկութիւնը պիտի չընէ իր գուշակած զարգացումները բացայայտելու, կամ՝ պիտի չխօսի իր ցանկատեսութիւններուն մասին, սակայն կ'ուզէ ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեւեալ երկու ստոյգ տեղեկութիւններուն վրայ.

ա) Թրամփ-Փութին գաղտնի համաձայնութիւններ կան:

բ) Արեւմտեան Հայաստանի շարունակուող պետութեան նախագահը շնորհաւորած է Թրամփի վերջին ելոյթը ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Ժողովի բեմէն, եւ յոյս յայտնած է որ ԱՄՆ-ի ներկայ նախագահը կը պահանջէ ԱՄՆ-ի մէկ դար առաջուան նախագահին՝ Վուտրո Ուիլսոնի արձակած իրաւարար վճիռին գործադրու-

թեան եւ յառաջիկայ Ազգային Ժողովի երրորդ ընտրութեան, բարձրացնելու հա-մար ընտրողներու թիւը տասնեակ հազար-ներով, որպէսզի այս պետութեան Ազգային Ժողովը դառնայ առաւել եւ առաւել ներկայացուցչական եւ կարենայ պահանջել Արեւմտեան Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ ...

Հարունակութիւն առաջին էջին՝

(Հարունակութիւնը էջ 13)

Դեպի յառաջիադացք՝ Առանց շտապողականութեան բայց ինքնավստահ քայլերով

Արարատի ազատագրումը՝ աւելի հզօր ձայնով, աւելի բարձրադասակ ու բարձրագոյ, որպէսզի միջազգային խուլ ատեններն անգամ լսեն ու խուլ չլնան:

Այսօրուան դրութեամբ, Արմենակ Աբրահամեանի նախագահած Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող այս պետութիւնն է որ ունի **ընտրեալ** Ազգային Ժողով եւ կը հանդիսանայ Տարագիր Արեւմտահայութեան **միակ լիազօր** ներկայացուցիչը, որ արդէն անդամակցած է ՄԱԿ-ի Բնիկ Ժողովուրդներու Իրաւանց Փորձագիտական Յանձնաժողովին, անոր մէջ ունի մնայուն պատուիրակ, որ կը մասնակցի յանձնաժողովի քննարկումներուն գործոն կերպով, եւ արդեմ մօտերս, այս պետութիւնը կը ծրագրէ դիմել ՄԱԿ-ի անդամակցութեան առնուազն որպէս **դիտորդ անդամ**: Անշուշտ ցոյց տալով Ազգային Ժողովի թիւին բարձրացումը, նաեւ՝ քաղաքացիութիւն ստացողներու թիւին ալ յաւելումը 10,000-ով (18-28 հազար):

Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող այս պետութիւնը արդէն կազմած է սաղմերը իր նախնական կառոյցներուն, եւ բոլոր այն հայրենասէր ու յանձնառու անձերը եւ կազմակերպութիւնները, որոնք կ'ուզեն պայքարիլ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրութեան համար, հարկ է որ զօրացնեն այս պետութիւնը, չփորձեն ստեղծել այլ նախնական կորիզներ, համահայկականութեան ոգիով՝ չհաչաճեցնել այս արդէն հինգ տարեկան պետութիւնը, որ ունի արդէն գրանցուած 28 հազար քաղաքացիներ, այլ՝ աւելցնել անոր քաղաքացիներուն թիւը, եւ առաւել զօրացնել անոր **ներկայացուցչական** կարգավիճակը, առաւել լսելի դարձնելով անոր ձայնը, միջազգային ատեններու առջեւ: Եւ մասնաւանդ՝ թշնամիին դիմաց՝ **անմիաբան** ժողովուրդի եւ **շատ ու՛շ արթնցող եւ զգաստացող ժողովուրդի** կերպարը դարձեալ չկրկնելու համար, երբ արդէն թշնամին մեր մասին ըսած է՝ **«կեանքներուն սոն ախլը»** ...:

Այս պետութեան ռահվիրաները գործի ձեռնարկած են 2007 թուին, եօթ տարիներ վերջ՝ 2014-ին յաջողած են գրանցել 18 հազար քաղաքացիներ, եւ միայն 4 տարիներ վերջ՝ 2018-ին գրանցած են 28 հազար քաղաքացի, այսինքն յաւելեալ 10 հազար: Կը նշանակէ թէ՛ այս ռահվիրաները՝ երկար շունչի, յարատեւութեամբ եւ հետեւողականօրէն աշխատած են՝ աշխարհացրիւ Տարագիր Արեւմտահայութեան 125 հազար բեկորներուն հետ կապ հաստատած են եւ գրանցած 28 հազար քաղաքացի: Ստեղծած են խորհրդարան՝ 77 պատկզամաւորներէ, նախարարաց խորհուրդ մը՝ 12 նախարարներէ, պատկերասփիւռի կայան եւ պաշտօնաթերթ՝ **«Հայրենիք»**, եւ՝ ամենամեծ նուաճումը եղած է բռնագրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի հողին վրայ իրենց ծաւալած գործունեութիւնը, եւ հոն ապրող հայութեան մասնակից դարձուցած են խորհրդարանի եւ նախարարաց խորհուրդի կազմերուն...: Եւ այս բոլորը՝ լռիկ-մնջիկ, սուս ու փուս աշխատանքով, **առանց ցուցամոլութեան: Առանց շտապողականութեան, բայց առաքելատիպ ինքնավստահ քայլերով եւ՝ առաքելատիպ համեստութեամբ:**

Համեստութիւն որ կը վկայէ՝ թէ այս պետութեան գինուորագրեալները գիտակցութիւնը ունին իրենց առաքելութեան, եւ յանձնառու մարտիկներ են:

Մենք՝ Տարագիր Արեւմտահայութեան Համասփիւռքեան Զոնկրեսի (ՏՀԶԶ) կողմնակիցներս 30 տարի ի զուր սպասեցինք որ անմիաբան մեր ժողովուրդի կենսունակ ուժերը անխտրական, համահայկական ոգիով կը համախմբուի ՏՀԶԶ-ի շուրջ եւ համահայկականօրէն կը ձեռնարկենք այսպիսի պետութեան մը ստեղծումին, այսինքն՝ **սկսանք ընդհանուրով**, եւ ձախողեցանք: Այս ռահվիրաները **սկսան մասնակիէն՝** հասնելու համար ընդհանուրին, եւ՝ **յաջողեցան:** Ասոնց մեկնակետը Նոյնպէս ճիշտ էր, քանի որ **տուեալ ընդունեցին** Արեւմտեան Հայաստանի անկախ ճանչցուած պետութեան, 1920 թուին, **իրաւականօրէն շարունակուիլը...**, եւ **իրենք եղան այս պետութիւնը շարունակողները:**

Ուրեմն, **սկսան** ոչ միայն **մասնակիէն** այլեւ՝ **շօշաբելիէն...**:

Հետեւաբար այս է ուղիղ ճանապարհը՝ **իրաւականօրէն** շարունակուող Արեւմտեան Հայաստանի պետութեան **ֆիզիքական** ալ գոյութիւն տալու...:

ԱՐԵՒՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՓԼՈՒՆ IX ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ

Յօդուած 137. - Դատարաններ

- 1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ դատական իշխանութիւն կ'իրականացնեն դատարանները Սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն համապատասխան:
- 2) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով սահմանուած կարգով կը ձեւաւորուի եւ կը գործէ Զինուորական Գերագոյն դատարանը:
- 3) Դատական իշխանութիւնը կ'իրականացուի սահմանադրական, քաղաքական, քրեական եւ օրէնքով նախատեսուած այլ դատավարութեան միջոցով:
- 4) Դատարաններն անկախ են:
- 5) Օրէնքին առջեւ բոլորը պատասխանատու եւ հաւասար են անկախ իրենց ցեղային, կրօնական, քաղաքական, քաղաքացիական, սոցիալական եւ սեռական պատկանելիութենէն:

Յօդուած 138.

- 1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դատական համակարգը բաղկացած է ընդհանուր իրաւասութեան առաջին ատենի, վերաքննիչ դատանարաններէն եւ Գերագոյն դատարանէն, ինչպէս նաեւ օրէնքով նախատեսուած մասնագիտացուած դատարաններէն:
- 2) Արտակարգ դատարաններու ստեղծումը արգիւտուած է:
- 3) Դատարաններու լիազօրութիւնները, կազմաւորման ու գործունէութեան կարգը կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով:
- 4) Դատարաններու վերջնական ակտերը կ'ընդունուին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անունով:

Յօդուած 139.

Դատաւորը չի կրնար զբաղեցնել իր պարտականութիւններուն հետ կապ չունեցող պաշտօն մը պետական մարմիններէն ներս, պաշտօն առեւտրային կազմակերպութիւններէն ներս, զբաղի ձեռնարկատիրական գործունէութեամբ, կատարել վճարուող այլ աշխատանք բացի գիտական, մանկավարժական եւ ստեղծագործական աշխատանքներէ: Դատաւորը չի կրնար ըլլալ որեւէ միջազգային կազմակերպութեան անդամ, կամ զբաղիլ քաղաքական գործունէութեամբ:

Յօդուած 140.

- 1) Արդարադատութիւնն իրականացնելու պահուն դատաւորն անկախ է:
- 2) Դատաւորի գործունէութեան երաշխիքները եւ պատասխանատուութեան հիմքերն ու կարգը կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով:
- 3) Դատաւորը չի կրնար ներգաւազուիլ որպէս մեղադրեալ, կալանաւորուիլ, ինչպէս նաեւ անոր նկատմամբ չի կրնար դատական կարգով վարչական պատասխանատուութեան ենթարկելու հայց յարուցուիլ առանց արդարադատութեան խորհուրդի եզրակացութեան եւ Հանրապետութեան Նախագահի համաձայնութեան, Սահմանադրութեան X-րդ յօդուածով սահմանուած կարգով:
- 4) Դատաւորը չի կրնար ձերբակալուիլ, բացառութեամբ այն դէպքերուն, երբ ձերբակալումը կ'իրականացուի յանցագործութեան կատարման պահուն կամ անկէ անմիջապէս յետոյ: Դատաւորի ձերբակալման մասին անյապաղ կը տեղեկացուին Հանրապետութեան Նախագահն ու Գերագոյն դատարանի Նախագահը:

Յօդուած 141. - Գերագոյն դատարան

- 1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան բարձրագոյն դատական մարմինը Գերագոյն դատարանն է:

- 2) Գերագոյն դատարանը կը բաղկանայ զինուորական դատարանէն, քրեական, քաղաքացիական, տնտեսական պալատներէն, եւ աւանդոյթներու պահպանութեան խորհուրդէն:
- 3) Գերագոյն դատարանը կ'ապահովէ օրէնքի միատեսակ կիրառումն ու վերջնական որոշման ընդունումը:
- 4) Գերագոյն դատարանի Նախագահն ու Գերագոյն դատարանի դատաւորները կը նշանակուին Ազգային Ժողովին կողմէ Հանրապետութեան Նախագահի առաջարկութեամբ:

Յօդուած 142.

- Գերագոյն դատարանն օրէնքով սահմանուած կարգով
- 1) կը լուծէ հանրաքուէներու արդիւնքներուն հետ կապուած վեճերը,
  - 2) կը լուծէ Հանրապետութեան Նախագահի եւ Ազգային Ժողովի պատգամաւորներու ընտրութիւններուն արդիւնքներով ընդունուած որոշումներուն հետ կապուած վեճերը,
  - 3) անյաղթահարելի կամ վերացած կը ճանչնայ Հանրապետութեան Նախագահի թեկնածուին համար առաջացած խոչընդոտները,
  - 4) եզրակացութիւն կուտայ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ իր լիազօրութիւններու կատարման անհնարինութեան մասին,
  - 5) որոշում կ'ընդունի Գերագոյն դատարանի դատաւորի լիազօրութիւնները դադրեցնելու, զինք որպէս մեղադրեալ ներգրաւելու, կալանաւորելու կամ անոր նկատմամբ դատական կարգով պատասխանատուութեան ենթարկելու հարց հարուցելու մասին:

Յօդուած 143. - Արդարադատութեան խորհուրդ

- 1) Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով սահմանուած կարգով կը ձեւաւորուի եւ կը գործէ Արդարադատութեան խորհուրդը:
- 2) Արդարադատութեան խորհուրդի կազմին մէջ կը մտնեն երեք (3) դատաւորներ ընտրուած Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դատաւորներու ընդհանուր ժողովին կողմէ զադտի քուէարկութեամբ հինգ տարի ժամկետով, օրէնքով սահմանուած կարգով, կը մտնեն նաեւ Հանրապետութեան Նախագահի եւ Ազգային Ժողովի կողմէ նշանակուած երկուական իրաւաբաններ:
- 3) Արդարադատութեան խորհուրդի նիստերը կը վարէ Գերագոյն դատարանի Նախագահը առանց քուէարկութեան իրաւունքի:

Յօդուած 144.

- Արդարադատութեան խորհուրդն օրէնքով սահմանուած կարգով
- 1) կը կազմէ դատաւորներու թեկնածուներու եւ դատաւորներու ծառայողական առաջխաղացման ցուցակները եւ զանոնք հաստատելու համար կը ներկայացնէ Հանրապետութեան Նախագահին, որոնց հիման վրայ կը կատարուին առաջին ատենի եւ վերաքննիչ դատարաններու դատաւորներու նշանակումները:
  - 2) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին առաջարկութիւն կը ներկայացնէ դատաւորներու նշանակման վերաբերեալ:
  - 3) Դատաւորները կ'ենթարկէ կարգապահական պատասխանատուութեան:
  - 4) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը եզրակացութիւն կուտայ դատաւորի լիազօրութիւնները դադրեցնելու վերաբերեալ: Գերագոյն դատարանի դատաւորի առնչութեամբ Հանրապետութեան Նախագահի եզրակացութիւնը կը տրուի Գերագոյն դատարանի եզրակացութեան հիման վրայ:
  - 5) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը եզրակացութիւն կուտայ դատաւորին որպէս մեղադրեալ ներգրաւելու, կալանաւորելու կամ անոր նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատուութեան ենթարկելու հայց

Պետական

յարուցելու համար համաձայնութիւն տալու վերաբերեալ: Գերագոյն դատարանի դատաւորի առնչութեամբ Հանրապետութեան Նախագահի եզրակացութիւնը կը տրուի Գերագոյն դատարանի եզրակացութեան հիման վրայ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԻՋԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԻՋԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Նախագահի, Ազգային ժողովի, Կառավարութեան, Սահմանադրական դատարանի, Դատական համակարգի

Յօդուած 145.

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պետական համակարգի միջեւ յարաբերութիւնները Նախագահի, Ազգային ժողովի, Կառավարութեան, Սահմանադրական դատարանի, Դատական համակարգի կը սահմանուին օրէնքով:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԻՋԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

ԱՐԵՎՍՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Յօդուած 146.

Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ինքնակառավարումը կ'իրականացուի Համագումարներու միջոցաւ:

Ինքնակառավարումը Արեւմտեան Հայաստանի հայերու իրաւունքն ու կարողութիւնն է սեփական պատասխանատուութեամբ, Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ու քաղաքացիներու բարօրութեան նպատակով, Սահմանադրութեանն ու օրէնքներուն համապատասխան լուծելու տեղական նշանակութեան հարցեր:

Յօդուած 147.

Համագումարները մէկ կամ մի քանի բնակավայրերու բնակչութեան հանրութիւնն է: Համագումարը իրաւաբանական անձ է, ունի սեփականութեան իրաւունք եւ գոյքային այլ իրաւունքներ:

Յօդուած 148.

Համագումարի սեփականութիւնը կառավարելու եւ տնօրինելու, տեղական նշանակութեան հարցեր լուծելու եւ պահանջախնդիրներու բաւարարմանն ուղղուած այլ լիազօրութիւնները Համագումարը կ'իրականացնէ որպէս սեփական լիազօրութիւններ:

Համագումարի սեփական լիազօրութիւններու մի մասն օրէնքով կարելի է որակել որպէս պարտադիր:

Պետական իշխանութեան մարմիններու լիազօրութիւններն առաւել արդիւնաւէտ իրականացնելու նպատակով ատոնք օրէնքով կարելի է յանձնարարել Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ինքնակառավարման մարմիններուն:

Յօդուած 149.

Համագումարի վարչական սահմաններուն մէջ գտնուող հողատարածքը, բացառութեամբ պետական կարիքներու համար անհրաժեշտ, ինչպէս նաեւ ֆիզիքական ու իրաւաբանական անձերու պատկանող հողերու, Համագումարի սեփականութիւնն է:

Յօդուած 150.

Համագումարը իր ծախսաչափէն (բիւժէն) կը ձեւաւորէ ինքնուրոյն: Համագումարի եկամուտներու աղբիւրները սահմանուած են օրէնքով:

Օրէնքով կը սահմանուին Համագումարի ֆինանսաւորման այնպիսի աղբիւրներ, որոնք կ'ապահովեն անոնց լիազօրութիւններու

իրականացումը:

Համագումարներուն յանձնարարուած լիազօրութիւնները ենթակայ են պետական պիւտճէն պարտադիր ֆինանսաւորման: Համագումարները սահմանած են տեղական հարկեր եւ տուրքեր օրէնքով նախատեսուած սահմաններու մէջ: Համագումարն իր կողմէ մատուցուող ծառայութիւններու դիմաց կարելիութիւն ունի սահմանել վճարներ:

Յօդուած 151.

Համագումարն ինքնակառավարման իրաւունքը կ'իրականացնէ տեղական ինքնակառավարման մարմիններու, Համագումարի ղեկավարի եւ աւագանու միջոցաւ, ովքեր օրէնքով սահմանուած կարգով կ'ընտրուին չորս տարուայ ժամկետով:

Համագումարի աւագանին օրէնքով սահմանուած կարգով կը տնօրինէ Համագումարի սեփականութիւնը, Համագումարի ղեկավարի ներկայացումով կը հաստատէ Համագումարի ծախսա-չափէն (բիւժէն), կը վերահսկէ ծախսաչափի (բիւժէն) կատարումը, օրէնքով սահմանուած կարգով կը սահմանէ հարկեր, տուրքեր եւ վճարներ, կ'ընդունի Համագումարի տարածքի մէջ պարտադիր կատարումի ենթակայ իրաւական որոշումներ:

Համագումարի աւագանիի կողմէ ընդունուող որոշումները չեն կրնար հակասել օրենսդրութեանը, անոնց հրապարակման եւ ուժի մէջ մտնելու կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Համագումարի ղեկավարի լիազօրութիւնները եւ անոնց իրականացման կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Համագումարի անդամները կրնան ուղղակիորեն մասնակցիլ Համագումարի գործերու կատարումին, Համագումարի խնդիրները տեղական հանրաքուէով լուծելու միջոցաւ:

Տեղական հանրաքուէի պատրաստման կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Յօդուած 152.

Սեփական ինքնութեան վերադարձած Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Համագումարը կ'ընդունուի որպէս Տեղական Համագումար:

Արտերկրի մէջ Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու ինքնակառավարման մարմիններու ձեւաւորման առանձնահատկութիւնները սահմանուած են օրէնքով:

Օրէնքով սահմանուած է Համագումարի ղեկավարի ուղղակի կամ անուղղակի ընտրութիւն:

Յօդուած 153.

Համագումարի գործունեութեան օրինականութիւնն ապահովելու նպատակով օրէնքով սահմանուած կարգով կ'իրականացուի իրաւական հսկողութիւն:

Համագումարին յանձնարարուած լիազօրութիւններու իրականացման նկատմամբ պետական վերահսկողութեան կարգը սահմանուած է օրէնքով:

Յօդուած 154.

Կառավարութիւնը օրէնքով նախատեսուած դէպքերով Սահմանադրական դատարանի եզրակացութեան հիման վրայ կարող է պաշտօնանկ ընել Համագումարի ղեկավարին:

Յօդուած 155.

Համագումարները հանրութեան շահերէ ելլելով, կրնան օրէնքով միանալ միմիանց կամ առանձնաւա:

Ազգային ժողովը համապատասխան օրէնք կ'ընդունի կառավարութեան առաջարկով:

Մինչեւ օրենսդրական նախաձեռնութեան ներկայացումը, կառավարութիւնը Համագումարներու համար կը նշանակէ տեղական հանրաքուէներու վայրեր:

Հանրաքուէներու արդիւնքները կը կցուին օրենսդրական նախաձեռնութեանը:

Համայնքները կրնան միաւորուել կամ բաժնուիլ անկախ հանրաքուէներու արդիւնքէ:

Տեղական Համագումարներու միաւորումի կամ բաժանման սզգ-

Պետական

բուքները, կարգը, ինչպէս նաեւ նոր ձեւաւորուած համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութեան ժամկէտները սահմանուած են օրէնքով:
Օրէնքով սահմանուած կարգով կարելի է ստեղծել Համագումարների միաւորումներ:

ԱՐՏԵՐԿՐԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԻՐԱԲԱԿԱՆ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յօդուած 156.
Պետութիւնը միջազգային իրաւունքի սկզբունքներու եւ նորմերու շրջանակներուն մէջ կը նպաստէ Արտերկրի հայերու հետ կապերու ամրապնդման, այլ պետութիւններուն մէջ գտնուող հայկական պատմական եւ մշակութային արժէքներու պահպանման, հայ կրթական եւ մշակութային կեանքի զարգացման:

Յօդուած 157.
Պետութիւնը կը բացայայտէ, կը կիրառէ, կ'առաջացնէ եւ կ'ուսուցանէ հայերու աւանդոյթները, սովորոյթները եւ կրօնական ու հոգեւոր ծեսերը պահելով, պահպանելով, տիրապետելով եւ տնօրինելով կրօնական եւ մշակութային վայրերը, ծիսական իրերը, ինչպէս նաեւ իրաւասու կ'ըլլայ հայրենիք վերադարձնելու մարդկանց աճիւնները:

ՔԼՈՒԽ XII
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԸ, ՓՈՓՈԽՈՒՄԸ
ԵՒ ՀԱՆՐԱՔՈՒՄԸ

Յօդուած 158.
Սահմանադրութիւնը կ'ընդունուի կամ անոր մէջ փոփոխութիւններ կը կատարուին հանրաքուէի միջոցով Հանրապետութեան Նախագահի կամ Ազգային ժողովի նախաձեռնութեամբ:
Հանրաքուէն կը նշանակէ Հանրապետութեան Նախագահը Ազգային ժողովի առաջարկով կամ համաձայնութեամբ: Համապատասխան որոշումը Ազգային ժողովը կ'ընդունի պատգամաւորներու ընդհանուր թիւի ձայներու մեծամասնութեամբ:
Հանրապետութեան Նախագահը Սահմանադրութեան փոփոխում, կամ անոր մէջ փոփոխութիւններ կատարելու նախագիծն ստանալէ ետք քսանմէկ օրուայ ժամկէտի մէջ կրնայ զայն առարկութիւններով եւ կամ առաջարկութիւններով վերադարձնել Ազգային ժողով պահանջելով նոր քննարկում:
Ազգային ժողովին կողմէ պատգամաւորներու ընդհանուր թիւի ձայներու առնուազն երկու երրորդով, վերստին առաջարկուած Սահմանադրութեան փոփոխումը կամ անոր մէջ փոփոխութիւններ կատարելու նախագիծը Հանրապետութեան Նախագահը հանրաքուէի կը դնէ, Ազգային ժողովի սահմանած ժամկէտին մէջ:
Եթէ նախաձեռնութեամբ հանդէս կուգայ Հանրապետութեան Նախագահը, ապա Ազգային ժողովը Սահմանադրութեան փոփոխման կամ անոր մէջ փոփոխութիւններ կատարելու նախագիծն ստանալէ ետք եռամսեայ ժամկէտի մէջ նախագիծը հանրաքուէի դնելու հարցը կը ներկայացնէ քուէարկութեան: Եթէ Ազգային ժողովի պատգամաւորներու ընդհանուր թիւի մեծամասնութիւնը կողմ կը քուէարկէ նախագիծին, ապա վերջինս կը համարուի ընդունուած, եւ զայն Հանրապետութեան Նախագահը հանրաքուէի կը դնէ իր սահմանած ժամկէտին մէջ:

Յօդուած 159.
Օրէնքները հանրաքուէի կը դրուին Ազգային ժողովի կամ կառավարութեան առաջարկով Սահմանադրութեան յօդուածով սահմանուած կարգով:
Հանրաքուէի միջոցով ընդունուած օրէնքները կը փոփոխուին միայն հանրաքուէով:

Յօդուած 160.
1) Հանրաքուէի դրուած նախագիծը կը համարուի ընդունուած,

եթէ կողմ քուէարկած կ'ըլլայ քուէարկութեան մասնակիցներու կեսէն աւելին, բայց ոչ պակաս քան ընտրական ցուցակներուն մէջ ընդգրկուած քաղաքացիներու մէկ քառորդը:
2) Սահմանադրութեան հիմնական յօդուածները փոփոխման ենթակայ չեն:

ՔԼՈՒԽ XIII
ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ԵՒ ԱՆՑՈՒՄԱՅԻՆ ԴՐՈՅԹՆԵՐ

Յօդուած 161.
Սահմանադրութեան փոփոխութիւններն ուժի մէջ մտնելէ ետք
1) Ազգային ժողովը երկու տարուայ ընթացքին կը համապատասխանեցնէ գործող օրէնքները Սահմանադրութեան փոփոխութիւններուն:
2) Ազգային ժողովը մէկ տարուայ ընթացքին օրէնքով կը սահմանէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան օրինէրգը:
Մինչեւ Սահմանադրութեան փոփոխութիւններու ուժի մէջ մտնելը կը գործէ մինչ այդ գործող օրինէրգը:
3) Սահմանադրութեամբ սահմանուած սոցիալական իրաւունքները կը գործեն համապատասխան օրէնքներով սահմանուած ծաւալով:
4) Մինչեւ Ազգային ժողովի յաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ.
-Ազգային ժողովի նախագահին եւ վարչապետին հետ խորհրդակցելէ ետք արձակել Ազգային ժողովը, եւ նշանակել արտահերթ ընտրութիւն,
-Ազատել վարչապետին:
5) Մինչեւ Ազգային ժողովի յաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը կառավարութեան նիստերը կը հրաւիրէ եւ կը վարէ Հանրապետութեան Նախագահը, կամ անոր յանձնարարութեամբ վարչապետը: Կառավարութեան որոշումները կը ստորագրէ վարչապետը, կը վաւերացնէ Հանրապետութեան Նախագահը:
6) Մինչեւ արտակարգ դրութեան իրաւական ռեժիմի սահմանումն օրէնքով սահմանադրական կարգին սպառնացող անմիջական վտանգի պարագային, Հանրապետութեան Նախագահը խորհրդակցելով Ազգային ժողովի նախագահին եւ վարչապետին հետ, կ'իրականացնէ իրավիճակէն թելադրուող միջոցառումներ, եւ ատոր մասին ուղերձով կը դիմէ ժողովուրդին:
7) Կեդրոնական զանձատան (բանկի) նախագահը կը պաշտօնավարէ մինչեւ գործող օրէնքով սահմանուած ժամկէտի աւարտը:
8) Արդարադատութեան խորհուրդի գործող դատաւոր եւ իրաւաբան-գիտնական անդամները կը շարունակեն պաշտօնավարել մինչեւ իրենց լիազօրութիւններու ժամկէտին աւարտը: Ազգային ժողովը երեք ամսուայ ընթացքին կ'ընտրէ Արդարադատութեան խորհուրդի երկու իրաւաբան-գիտնական անդամները:
9) Սահմանադրական դատարանի գործող անդամները կը շարունակեն պաշտօնավարել մինչեւ իրենց 70 տարին լրանալը:

Երեքշաբթի 1 Յունուար 2019 - Թիւ 7

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com